

Останній спадок
Андрій Новік

Дивний дерев'яний куб – дідів спадок студенту Максимові Підгірському. Спадок, який Максим передав своєму викладачеві старослов'янської міфології Далібору Кравцю. Передав і... зникнув назавжди.

Далібор знайшов усередині куба зашифроване послання глаголицею. Чоловік не знав, що з тієї миті на нього відкрито смертельне полювання. Дві потужні організації, які роками намагаються знищити одна одну, розпочали запекле змагання. І мета обох – знайти Далібора якомога раніше. Бо лише він має ключ до загадки містичного спадку...

Андрій Новік

Останній спадок

Батькам і коханій. Тим, хто завжди вірив

Виродження – зниження життєвої активності певної групи людей, рівня талановитості й розуму, моральності, їхньої фізичної сили та здоров'я, самої живучості, наслідком чого може бути вимирання цієї деградуючої групи.

Одним із психологічних проявів виродження є сильно розвинене відчуття органічного стихійного гніву, який часто досягає розмірів пристрасті (у розумінні Канта) та майже не піддається приборканню.

Сікорський І. О. Загальна психологія з фізіономікою в ілюстрованому викладі (1905 р.)

Антитерористична програма ФБР «Ізраель» і персонажі твору є вигаданими, а будь-яка схожість із ними – не більш як збігом. Історичні ж будівлі, легенди, витвори мистецтва й наукові факти справжні та достовірні.

ПРОЛОГ

Рим, Італія. 26 серпня, 2015 рік

– Mi perdoni, padre, perch? ho peccato! [1 - Отче, пробачте, адже я згрішив! (італ.) – Тут і далі прим. авт.]

– Dimmi, figlio mio, dei tuoi peccati... [2 - Розкажи, сину мій, про свої гріхи... (італ.)]

Баттіста Піреллі стурбовано глянув крізь сітчасте віконце сповідальні. Силует священика ледь проступав у потемках і залишався майже незворушним, проте здавалося, що за стіною сидить хтось знайомий.

– Дедалі більше людей відвертаються від Бога, отче, – мовив чоловік.

У відповідь мовчання. Баттіста сприйняв це за дозвіл продовжувати. Протягом усіх своїх п'ятдесяти двох років він жадав чути від священнослужителів більше слів. Баттіста вважав, що більшість із них почали ставитися до сповідей як до повсякденної роботи: вони вислуховували людей, бо мусили за церковними, людськими законами-вимогами, а не Божими. Сучасний земний світ удерся й у духовний, крадучи рештки того, що колись і без слів підносило самосвідомість до небес.

Від просякнутого легкими запахами босвелії та мирри [3 - Інгредієнти церковних благовоній.] повітря в голові шумували спогади з минулого. У дитинстві малий Баттіста, незважаючи на заборону суворого батька, щонеділі потай бігав до собору на Службу Божу, аби зрозуміти, чому люди відвідують храми, чому одвічно вклякають на колінах перед картинами чи розіп'ятими на хрестах тілами. Батько, переконаний, що пояснення синові основ християнства – марнування часу, відбувався погрозами та п'яним варнянням. Хлопець остаточно зрозумів, що має покладатися лише на себе, тоді, як, отримавши жирного ляпаса, що надовго залишив по собі червоний довгастиий слід, опинився замкненим у комірчині. Та Баттіста був настирливим, тож не збирався відступати перед незвіданим і продовжував тихцем ходити до собору. Згодом познайомився з люб'язним старим ченцем, який відкрив перед ним світ теплої любові й добра. Батько, дізнавшись про це, шмагав хлопця так, що той мало не зомлів і потому втік із дому, аби більше ніколи

не бачити свого особистого демона.

– Вони не розуміють, як зігнівають душі без Його любові.

Баттіста Піреллі знову затих. Очі бігали з боку в бік. Він не розумів, що мав казати далі. Як казати далі. Він потребував допомоги, підтримки просвітлених.

– Згодом до всіх, у кого відкрите серце, прийде Господь. – Цього разу за віконцем почувся тихий хрипкий голос. – Комусь для цього треба більше часу, ніж нам із тобою. Настала ера, коли люди блукають, метаючись від однієї спокуси до іншої.

– Ось, отче, у чому суть – спокуси!

Баттіста не стримався від вигуку, порушивши ним могильну тишу, сповнену німими молитвами поодиноких вірян.

– Сину мій, будь ласка, стриманіше, – зробив зауваження священник.

– Пробачте. Останнім часом емоції беруть гору над розумом.

Чоловік здригнувся від усвідомлення майбутніх дій.

«Ще трішки...»

– Ніщо не може виправдати дії емоцій. – Отець заговтузився на стільці. – Людина повинна керуватися тільки розумом, покликом серця та волею Божою.

– Навіть коли під загрозою доля всього християнства?

– Доля християнства ніколи не залежатиме від емоцій.

Силует священнослужителя сіпнувся, за мить знову ставши спокійним і незворушним. У соборі залунали тихі кроки: на вечірню месу почали сходитися люди.

– Про яку загрозу ти говориш, сину мій?

– Байдуже, я ж бо ще трохи й зупиню їх. Мені треба лише вашого благословення.

Баттіста Піреллі з надією занурив погляд у темні сусіднього віконця. Здавалося, він зазирає у власну душу. Усе, до чого так довго готувався, залежало від голосу по той бік сітки. Ще вчорашня бойова налаштованість і впевненість поволі переростали в легке занепокоєння.

«Благаю...»

– La benedizione per il peccato?[4 - Благословення на гріх? (італ.)]

Отець не міг повірити в те, про що просив цей незнайомець. Тут замолювали гріхи, а не благословляли на їх скоєння!

– З Божою підтримкою я зможу зупинити їх.

«Невже він не розуміє, як це важливо?!»

Шум нарастив: віряни поступово заповнили храм. Чоловік занервувався. Сповідь мала закінчитися до початку служби, але затримка отця змінила плани. Тепер будь-хто міг помітити Баттісту та перешкодити його задуму. Отже, вирішувати все потрібно миттєво. Часу на вагання не було.

– Я б спитав, кого їх, але дарма. Кожен діє за покликом власного ества, і якщо вже хтось діє саме так, то на це і воля Божа є.

– Пробачте, отче, але я змушений це зробити!

Баттіста Піреллі скочив на рівні та ледь не вибіг зі сповідальні, мало не наштовхнувшись на чотирьох чоловіків, які смиренно очікували на початок меси й одразу розступилися, побачивши перед собою знервованого чоловіка. Перепросивши, він обійшов їх і з похнюпленою головою повільно попрямував до виходу. Надзвичайно важливо було не привертати уваги.

Зробивши декілька кроків, Баттіста зупинився та підняв голову вгору. Навіть зараз він, як і щоразу в соборі Сант-Іньяціо-ді-Лойола, повторив своє ритуальне споглядання фрески «Апофеоз Святого Іньяціо».

Єзуїти завжди вкладали не лише душу, а й безмежні статки у свої витвори. Товариство Ісуса[5 - Товариство Ісуса, або Єзуїтський орден (лат. Societas Iesu), – найчисленніший християнський чернечий орден Римо-католицької церкви. Заснований 1534 року Іньяціо Лойолою. Основні напрями його діяльності – евангелізація, освіта й наукові дослідження.] жадало мати все найкраще, тож ніколи не шкодувало коштів для зведення храмів. Андреа Поццо на стелі базилики зобразив Святого Іньяціо Лойолу. В оточенні янголів той сидів на небі, приймав промінь світла від Божого Сина та розсилав просвітлення за всіма чотирма напрямками світу – до Європи, Америки, Азії та Африки.

Святий Іньяціо став героєм для Баттісти, щойно той про нього дізнався. Прислужитися Лойолі чоловік міг, поповнивши лави Ордену єзуїтів і ставши священиком.

«Якщо не можу нести світло в усі куточки Землі, то хоча б урятую тих, хто поруч».

Жалкував Баттіста тільки про одне: він не зміг просвітити та пробачити батька, доки той не загинув.

– Підведіть голови, і ви побачите «Купол» базиліки, – позаду Баттісти жінка-екскурсовод розмахувала руками перед десятком людей. – Оскільки сім'я Людовізі не внесла потрібної суми й купол не було збудовано, єзуїт Андреа Поццо, запрошений для розпису храму, просто намалював його, використавши закони перспективи. Ця робота увійшла в аннали історії, а художника за неї назвали «Мікеланджело перспективи».

Баттіста злісно стиснув зуби й подався до виходу. Чоловік ніколи не розумів, чому майже всі згадки про Андреа Поццо починалися з «Купола», коли перед носом висів геніальний «Апофеоз» – відображення всього місіонерського духу Товариства Христа. А що могло бути важливішим за поширення волі та любові Господа?

«Клята перспектива якогось неіснуючого купола?»

Переступивши поріг церкви, Баттіста відчув, як його серце закалатало в рази швидше й сильніше, а на лобі проступили перші краплини холодного поту (готуючи план дій, ти холоднокровний і виважений, але тільки-но залишаються лічені хвилини до його реалізації, нутрощі починає вивертати, наче в літаку під час стрімкого піке). Сонце вже ледь виглядало з-за вигнутих дахів будинків на площі Іньяціо, однак жорстока задуха не спадала. Долаючи сходинку за сходинкою, ноги Піреллі торкнулися розпеченої землі та стрімко понесли його подалі від натовпу.

Плин думок зупинився від того, що за плече ззаду міцно вхопилася чиясь дужа рука. Незнайомець шарпнув Баттісту на себе, від чого той розвернувся та ледь не впав долілиць. Чоловіків виявилось двоє. Здорові, мов скелі, вони підступили до Піреллі впритул і майже затулили від очей перехожих (хоч ті й не зважали ні на що довкіл, окрім архітектури навислих сірих будівель).

– Що за... – Голос Баттісти від страху зірвався на ледь чутний писк. – Che cosa volete da me?[6 - Що вам від мене потрібно? (італ.)]

Очі вказували страх найбільше. Коли людина бере під контроль слова чи тремтіння рук, її очі однаково говорять правду. Зіниці розширилися, шукаючи порятунку. Хай там як, але найбільше Баттіста Піреллі боявся не смерті.

– Навіщо ж ти так, Баттісто? – сказав на вухо чоловік.

– Послухайте...

Один із незнайомців зі спини вхопив Баттісту за обличчя, затуляючи йому рота та водночас тягнучи його за голову й вигинаючи тулуб назад. Перед очима Піреллі повільно повзли білі хмари. Він завжди вважав, що готовий покинути світ, віддатись у руки Творця, проте коли темрява підкралася ззаду та прошепотіла на вухо про неминучий кінець, затремтів, швидко закліпав очима та подумки заблагав про порятунок. Горло стиснулося в нападі страху. Різкий біль хвилею прокотився тілом, віддаючи накази боротися, вивертатися та рятувати життя. У той момент, коли гострий довгий ніж увійшов під ліву лопатку, руки все ще намагалися вирватись із міцних щекот незнайомців. Марно, як і спроба скрикнути чи то від болю, чи від відчаю. Рука вбивці з ножем важко й повільно повернулася на дев'яносто градусів, від чого швидкий внутрішній крововилив почав затьмарювати свідомість. Баттіста буквально відчув, як ніж досягає легень, як гаряча кров заливає бронхи. Він здавлено кашлянув... За хвилину больовий шок підкосив Баттісті ноги, і він звалився на землю, мов лантух із непотребом. В очах потемніло, язик занімів і став ватяним.

«Господи, урятуй мене...»

Секунди тягнулись, як розтоплений пластилін, караючи нестерпністю та відчаєм. Смерть виявилася холоднішою, ніж те описували у священних текстах.

«Прошу...»

Коли серце видало останній імпульс, Баттіста вже нічого не бачив. Нічого, крім батька, який ніжною й теплою усмішкою кликав до себе сина.

КНИГА ПЕРША

ПАДІННЯ

ЧАСТИНА 1

Львів, Україна. 28 серпня, 2015 рік

Тримаючи в руках по два пакунки із супермаркету, я якусь мить постояв перед дверима й повільно вдихнув тепле вечірнє повітря. Тиша. Погляд ковзнув подвір'ям, шукаючи чогось, що змогло б затримати мене там ще хоч трішки. Біля дитячого майданчика, обгородженого невисоким дерев'яним парканом, причаїлася чорна Skoda. Безперервно ледь чутно шурхотіло, опадаючи з дерев, листя. Будинки на вулиці ліпилися один до одного так тісно, неначе за вільний простір між ними з їхніх господарів стягували штраф, а дерева та кущі великими островами розбавляли сіру важкість асфальту та тротуарної бруківки.

Невеликий будинок на вулиці Княгині Ольги три тижні тому покинули орендарі, тож мій друг, за сумісництвом домовласник, погодився здавати його мені за ціною дешевенької двокімнатки. Це була перша й чи не єдина добра новина перед моїм переїздом на захід України.

Я підійшов до вхідних дверей, коли ввімкнулися перші ліхтарі. Переступивши поріг, одразу подався до вітальні. Очі, мов уперше, обмацали світлу кімнату з високою стелею та каміном у куті. Укриті італійським тиньком стіни, подекуди на них картини. Великий диван зі шкірзамінника вабив м'якими й глибокими обіймами. Телевізор Thomson у протилежному куті, досі жодного разу не ввімкнений.

Упродовж останніх чотирьох років ми з Лукою змінили два міста. Я завжди мусив перебувати ближче до об'єктів досліджень – непоганий заробіток, який можна було поєднувати з викладанням і підготовчими курсами для студентів (я таки мав себе за непоганого археолога). Та найгірше було бачити, як щоразу син прощається з друзями. Утім іноді мені здавалося, що наявність друзів – то лише моя вигадка. Лука ріс доволі відлюдькуватим хлопчиком, тож за рік порозумітися й потоваришувати з незнайомими дітьми було для нього нереальним завданням. Загалом синові незабаром дев'ять, і прощання ставало неодмінною частиною його життя.

– У-і-і-і!

Тоненький писк увірвався у вуха, щойно я переступив поріг. Лука збіг сходами, промчав вітальнею та, налетівши на мої ноги, обхопив їх обома руками. У грудях приємно завібрувало, коли малі, як у кролика, оченята глянули на мене знизу вгору.

– Ну що, татку? – запитав Лука. – Узяли на роботу? Тепер викладатимеш у Львові?

Я мовчки підняв його, всадив на плечі й пішов до кухні викладати продукти. Кілька днів ми із сином харчувалися самими напівфабрикатами: єдиним, що я вмів виліпити власноруч і придатне до споживання, був омлет із порізаними на дрібні шматочки сосисками. Іноді, якщо підверталось під руку, то й приправлений спеціями. Лука часто жартував, прохаючи приготувати йому мій фірмовий чай – простий чорний пакетований

чай.

– Ну? – Лука міцно вхопив мої вуха та щосили потягнув назад.

Ті вмить побуряковіли, а я від болю кашлем випорснув повітря з легень. Потому взяв Луку за ногу, стягнув його з пліч і, тримаючи у підвішеному стані, трусонув ним, як мішком зі сміттям. Хлопчина розсікав повітря розмахами рук і шалено реготав. За мить, обхопивши обидві його ноги, я почав пропелером крутити малого навколо себе. У моїх руках хлопчак мав вигляд маріонетки, не здатної й до найменшого опору.

– Пус...и ме...е! – Слова Луки нерозбірливо вихоплювалися із суміші сміху й крику.

– Бо що? – Я знову трусонув малого.

Лука, усе ще теліпаючись і метеляючи кінцівками, мов довготелеса лялька, намагався прибрати впевненого та переможного вигляду.

– Ро...ітну е...бе ...ечем, – Від теліпання слова хлопчика вібрували сильними перепадами в голосних.

Нога Луки поволі вислизала з моєї долоні, коли я перехопив обома руками його тіло й обережно вклав спиною на підлогу. Хлопчак одразу заходився пригладжувати скуйовджене волосся, поволі вгамовуючи важкий подих. Груді здіймалися та опускалися дедалі повільніше, а обличчя заливала червона фарба.

– Що ти там пробулькав? – поглядом обвів синові щоки й обслинені губи.

– Пограймося! В Артура. Я тобі покажу!

– Серйозно? Ти? Пф.

– Я тобі покажу! – Лука обурився й спробував щосили лупнути кулачком мені по нозі (скидалося на те, що перекачана в тренажерці пір'інка вирішила погратися в альфа-самця).

Хлопчик надув щоки, демонструючи, що розсердився. Я ж, не зронивши більше жодного слова, підійшов до столу, врізав три скибки хліба – одну синові й дві собі – та намастив польським шоколадним маслом (дешевий варіант Nutella подобався синові так, що він налітав на нього, мов на різдвяні подарунки).

– Я Артур, ти дідуган. – Малий поглядом силкувався повернути мене в розмову та підкорити своїй волі: пір'інка перетворювалася на Йоду, що поглядом вирішив пересунути корабель.

– Але пообіцяй мені, – мовив я грубо та гучно, запихаючи до рота його ж сандвіч, – навчитися робити канапки.

– Як?

– Ну ти ж у нас дорослий, дужий, могутній. Вигадай щось, – підморгнув я йому й злегенька махнув головою на сходи. – Домовилися?

Лука на radoщах засяяв і затупав ногами. Потім ми бігли вітальнею до сходів, перестрибували сходишки через одну так, ніби ця гра мала бути для нас останньою, доки не опинилися в довгому коридорі з мовчазними темними дверима до кімнат з обох його боків. Нам потрібна була остання праворуч – величезна кімната фантазій. Так ми називали місце, де Лука створював уявні світи з військовими баталіями, космічними польотами на Марс та археологічними розкопками в Єгипті. Завжди незмінні декорації – п'ять стільців, два столики й одну шафу – іноді запинали білими простирадлами, і тоді вони ставали схожими на величезні кучугури снігу.

Ми з Лукою забігли до кімнати й заходилися облаштовуватися для гри – до безладу посеред кімнати доставили стілець і накинули на нього простирадло. Ще треба було чогось, схожого на Артурів меч. Я роззирався, але в очі не впадало нічого путнього. Тоді повернувся до вітальні й узявся шукати серед досі не розпакованих речей знайденого років три тому під Хотиним турецького списа. Жодна державна установа – на диво! – не зацікавилася знахідкою, навіть не перевірила її на автентичність (на території замку часто проводили середньовічні фестивалі з величезною кількістю бутафорій), тож список мені дозволили залишити в себе. Древко було понівечене та вкрите гострими короткими уламками, а залізо поіржавіло й стало помаранчевим і пошерхлим. На перший погляд безнадійно стара, нікому не потрібна штукенція.

Зі списом-мечем у руках я прибіг назад, і ми «проштрикнули» ним стілець, а потім розійшлися у різні кутки. Як завжди, усе починалося з передісторії, яку проголошував я сам. Мить – і замість мене гучним, як грім, і величним голосом промовляє старий сивобородий дід Мерлін.

– Радий усіх вітати...

– Стій, – перебив Лука, піднісши руку, – а яка легенда?

Перед сном я частенько розповідав малому казки й легенди. У дитинстві я захоплювався оповідкою про Артура й Круглий стіл, уявляв себе тим самим обраним лицарем, який лише силою власної волі видобув меча з кам'яної брили, а тепер намагався передати захоплення синові. Ми розподіляли в іграх ролі, вигадували нові версії легенд, але одна залишалася сталою завжди.

– А яку ти хочеш?

– Ту, де з ковадлом!

– Оу! Гаразд. Звісно. Що ж, – знову заговорив голосом чаклуна, – радий вас усіх вітати... Сьогодні до Лондона з'їхалися чоловіки з усіх куточків королівства. Ні для кого не новина, що пішов із життя наш любий і високоповажний король Утер Пендрагон[7 - Утер Пендрагон (англ. Uther Pendragon) – король бритів наприкінці V століття. Батько короля Артура.]. Мені випала честь обрати та проголосити нового короля. Короля, який поведе Британію до незаних вершин. Короля, який своєю мужністю надихатиме наш народ. Короля, якому присягне на вірність кожен смертний на цій землі та стоятиме за його ім'я до останньої краплини крові. Цей собор обрано не випадково. Саме в його дворі знайшли загадковий камінь, на якому лежить ковадло з устромленим у нього мечем. Як бачите, лезо пробило ковадло та застрягло в камені, – повільним і поважним порухом руки я вказав на стілець зі списом усередині. – Прошу архієпископа підійти до каменя та прочитати викарбуваний на ньому напис.

Мерлін умить обернувся згорбленим церковнослужителем. Накульгуючи від уявного болю в правій нозі, архієпископ наблизився до каменя, щоби ближче роздивитися його поверхню з подекуди глибокими тріщинами, слідами від ударів і павутинням, яке засотало брудні заглибини. Брила нагадала старому, що незабаром і він укриється пилом та павутинням. (Лука не міг устояти на місці й від нетерплячки аж пританцював.) Слуга Господній тим часом поводив руками по простирадлі, намагаючись намацати виїмки від букв. За трохи архієпископ відвернувся від Артура та зобразив незрозумілі рухи.

– Напис стверджує, що меч зможе витягти лише істинний король, – виголосив я хрипким голосом, після чого жестом фанатичного благословення підніс обидві руки вгору, – король, обраний Богом.

У магічній атмосфері, підкресленій неясним світлом вкрученої в кімнаті чотири дні тому сорокаватної лампочки та жовтуватими променями вуличних ліхтарів, які падали на нас крізь вікно, ми з малим творили казку.

Лука походжав кімнатою з виразом поважної значущості на обличчі. За легендою Артур прибув на місце подій разом зі зведеним братом Кеєм і вітчимом – сером Ектором. Лука мав бути просто зброєносцем Кея, тож тихо чекав на свою чергу.

Я натомість перебрав на себе ініціативу та зіграв усі, крім відведеної синові, ролі. Щохвилини довелося зображати нового лицаря, котрий намагався витягти триклятий сталевий виріб, – заходив з одного боку, скрегочучи зубами та впираючись ногою у стільчик; підбігав, із розгону силкуючись висмикнути спис, з іншого; кликав вищі сили на допомогу. Від гримас, що змінювалися миттєво, мені подеколи здавалося, що м'язи

обличчя от-от відірвуться й почнуть жити власним життям.

– Ех, Артуре, – звернувся до Луки імпровізований високий і білявий брат Кей, – гадаю, наш любий Мерлін укотре намагається пошити селян у дурні.

– Що там коїться? – Артур не бачив усього дійства, тому не розумів, що саме відбувається у дворі собору.

– Не зважай, – махнувши рукою, промовив Кей із дещицею зверхності в голосі, – я вирішив узяти участь у гральному турнірі.

Руки потяглися до штанів, обмацуючи пояс, ноги та тулуб у пошуках удаваного меча.

– Чорт забирай, Артуре! Скільки можна не виконувати свої обов'язки? Ти зброєносець чи малий нездара? Де мій меч?

Цілковита знервованість враз заповонила Луку.

– Чому це я завжди винен?! – огризнувся Артур. Ледь не щодня він мусив вислуховувати безпідставні звинувачення, тож тепер його терпець уривався. Йому так хотілось, аби вони з братом ладнали, як в інших сім'ях.

– Ти мій зброєносець. Хто має відповідати за мечі, луки, стріли?

Декілька секунд Лука прошивав поглядом Кея, обдумуючи почуте, та все ж змирився.

– Добре.

Хлопчина винувато похнюпився. Брат же погоршливо пройшовся кімнатою, насвистуючи дивну мелодію та радіючи черговій перемозі над меншим.

– Сідлай коня та скачи додому. Турнір почнеться за годину.

Лука розвернувся в пошуках того, з чого можна зробити коня. Серед мотлоху в кімнаті знайшлася тільки мітла. Ідеально! Одним рухом змахнувши пил, він осідлав її та проскакав коло, підганяючи мітлу вигуками та лясканням по власній дупі. Гра наближалася до завершення, тож напруження в приміщенні зростало.

Наставав вирішальний момент. Артур, не знайшовши вдома братів меч, повернувся до місця основних подій. (Піт поодинокими краплинами стікав синовим обличчям.) На той час перед собором, навколо каменя, залишилося зовсім мало людей – самі діди з бабцями та ще кілька прислужників, зайняті розбиранням шатра й сцени. Події такого масштабу розгорталися вкрай рідко, тож нагодою доторкнутися руками бодай до чогось жоден

селянин не нехтував. Що більше ти міг похвалитися перед сусідом, то вищим ставав твій авторитет.

– Гм, цей меч стирчить тут без діла, – подумав уголос Лука, наближаючись до стільчика. – Може, він згодиться Кееві для тих його ігор.

Підійшов до списа, простягнув до нього руки, легким порухом видобув меч із каменя та вклав у піхви. Це привернуло увагу довколишніх, серед яких перебував Мерлін. (Я – знову чаклун із владним голосом – вигинався та скрипів, неначе мене силоміць зминали в клубок невидимі дужі руки.)

– Юначе, підійди-но сюди, – Мерлін кликав малого помахом руки.

Лука гордо задер підборіддя та закрокував у мій бік.

– Сам Господь обрав тебе для цієї надзвичайно важкої місії. Але немає нічого, чого б не зміг осилити король Британії. Відсьогодні цим королем проголошуємо величного... ем... – Я нахилився та пошепки перепитав: – Як тебе звати?

– Артур.

– Артур! Величного Артура. Фух-бдищ, фанфари, конфеті, – закінчив я, бігаючи довкола малого та розмахуючи руками.

– Але, тату. Я ж однаково нічого не зробив, – засумнівався Лука. – І навіть не знав, що, витягнувши меч, стану королем.

Я присів на стілець і примостив Луку собі на коліна. Черговий момент повчань, коли дитині пояснюєш те, чого зазвичай не розуміє навіть дехто з дорослих. Іноді мені здавалося, що затися я хоч на мить – і Лука сприйме все не так, як належить, що в такі миті його майбутнє залежить від моїх слів. А це до біса вагомий вантаж, аби бажати скинути його з пліч. Я зазирнув синові в очі. Хлопчик був таким легким – Йода знову став пір'інкою.

– У тому-то й річ. Ти зміг зробити те, на що не був здатен жоден, тому, що не мав корисливої мети, – спробував розтлумачити я. – Навіщо ти витягав меч?

– Хотів принести братові для участі в турнірі.

– Правильно. Ти мусив це зробити? Чи міг просто прийти та сказати, що не знайшов меча, не зачіпаючи камінь?

– Міг, – відповів Лука. Обличчя прояснішало, а в очах засвітилося розуміння, – але йому це було потрібно. А меч собі стирчав без діла, то чому б не допомогти?

– Так, молодець, – підморгнув йому я. – Коли станеш на правильний шлях – доля сама тебе знайде. Головне – діяти, а не кидати все на півшляху. Дехто з великих говорив, що людина сама творить свою долю і, крім неї, ніхто на ту долю не може вплинути. Проте водночас хто забороняє припустити, що кроки до правильного шляху – частина заздалегідь прописаної долі? Власне, я вважаю: вона існує, та доля. От тільки не єдина. Тобто перед тобою може бути, до прикладу, четверо дверей, а в які увійти – визначаєш ти сам. Кожні з таких чотирьох дверей є квитком до прописаної долі, лише різними шрифтами, мовами чи інтонаціями. Як наслідок виникатимуть і різні фінали, які заздалегідь прописані, шлях до яких ти обрав самотужки, такі собі паралельні реальності. Юлій Цезар казав: «Кожен коваль своєї долі», – а Вергілій навпаки: «Кожному призначено свій день». І якщо вже обирати, то сидіти згорнувши руки і вичікувати всеосяжної та всемогутньої долі – якось не надто райдужна перспектива, хіба ні? Розумієш?

Лука невпевнено й тому повільно кивав головою, однак я бачив, що малий перебільшує.

– Нехай, іще зрозумієш.

Сили почали потроху покидати восьмирічного хлопчика, а очі під вагою втоми заплющувались. Я взяв Луку на руки та відніс до спальні. Це була його особиста фортеця. Він розмалював стіни різнокольоровими олівцями, зобразив на одній із них великі двері, що приховували лише йому відомий світ. До дверей вела освітлена великими ліхтарями синя доріжка, яка оббігала вдалині білосніжну гору, таку високу, що, здавалося, та сягала місця, де зароджувалися хмари. З вершини гори врізнобіч розлітались яструби – символи сили та перемоги, символи сонця. Хоча малюнки й не вирізнялися особливою майстерністю, були просто собі каракулями малого хлопчика, мене завжди захоплював укладений у них сенс.

Біля ліжка лежали дві книжки, які Лука збирався прочитати впродовж місяця: «Гаррі Поттер та філософський камінь» Джоан Роулінг та «Артур і мініпути. Артур і війна двох світів» Люка Бессона.

– То тебе взяли на роботу чи ні? – крізь сон промовив малий, коли я вже вкладав його в ліжко й накривав легкою ковдрою. Маленькими пальчиками тручи заліплені сном очі, він намагався відігнати сонливість.

– Першого числа мій перший робочий день, – з усмішкою відповів я.

Ця думка гріла серце. Нам потрібні були зміни.

– Молодець, – його слова звучали ледь розбірливо й зовсім тихо, – ти найкращий тато у світі.

Малий позіхнув і тихо засопів. Розкуйовджене волосся нагадувало пташине гніздо.

– Тату, – крізь сон покликав Лука.

Очі залишалися заплющеними, але я відчував його пильний погляд.

– Що?

– Як думаєш, мама бачила нас сьогодні? Вона бачила, як я витягав меч?

Від синових слів стало важко не те що думати, а дихати: горло стиснув спазм, перекриваючи доступ кисню.

Катерина покинула нас, коли Луці виповнилося п'ять. Чотири роки тому жінка вперше поскаржилася на поколювання в правій частині живота. Біль бив так сильно й різко, що віддавав у плече та лопатку. Однак Катерина ненавиділа, коли хтось ліз у її організм зі своїми пігулками та голками, зазвичай лікувалася самотійно, тому почала фантазувати про банальні розлади шлунка, ускладнення місячних і всяке таке. Я повірив її усміхненим очам. За два дні безперервного болю Катерину звалила жахлива лихоманка. Тоді її відмовки на кшталт грипу чи ще чогось я рішуче відкинув і наполіг на виклику лікаря.

Дебелий чоловік у білому халаті та масці на зморшкуватому обличчі скерував нас на аналізи крові, під час яких у Катерини виявили підвищений рівень зв'язаного білірубіну[8 - Білірубін – основний із жовчних пігментів.]. Від думки про серйозну хворобу, що могла зсередини пожирати мою дружину, у моїх жилах стигла кров. Ми відразу побігли на УЗД – збільшений жовчний міхур із потоншеними, майже прозорими стінками, а посеред невеликого екрана причина нервувань. Якби ж ми тоді знали, що той камінь, через який Катерину оперуватимуть, перекрив собою пухлину так, що побачити її під час УЗД було майже нереально. Лікар згодом казав, що таке трапляється доволі часто, що ми не єдині, хто піддався такому обману організму, проте від того не легшало. Тоді я відштовхнув лікаря до стіни й, розлючений, вилетів із кабінету.

Дружину поклали на хірургічний стіл для лапароскопічного видалення жовчного міхура. Дві трубки діаметром до сантиметра вводили Катерині через живіт. За допомогою камер на трубках лікарі керували процесом. А тоді щось пішло не так. Серед внутрішніх органів лікарі розгледіли невеликі спайки, що практично унеможливлювали операцію лапароскопічно. Витягши трубки з Катерининого живота, вони зробили величезний, близько двадцяти п'яти сантиметрів, розріз у ділянці шлунка. Унаслідок огляду хірург констатував наявність у очеревині нетипових структур, а на них – безліч маленьких, як рисові зернята, пухирців. Канцероматоз[9 - Канцероматоз – множинні метастази в серозних оболонках або паренхімі органів, спричинені наявністю в організмі хворого злоякісного новоутворення.]. Ознака значного метастазування[10 - Метастази – віддалене вторинне вогнище патологічного процесу, спричинене переміщенням пухлинних клітин чи

мікроорганізмів із первинного вогнища хвороби через тканини організму.] і лімфогенним, і гематогенним шляхом. Рак четвертої стадії. Зі слів хірурга, лікувати дружину не було сенсу, її зашили та підготували померати.

Катерина сподівалася на краще. І щодня всміхалася. Лежачи перші дні на лікарняному ліжку, переглядала малюнки Луки, який у лікарні майже засинав у її обіймах. Я довго боровся, аби синові дозволили залишатися з матір'ю на ніч. Самого ж мене розривало з відчаю, я не спав, не їв, майже не дихав. Думки, якщо наставав такий день, коли вони бодай з'являлися, плуталися. Очі, випускаючи щодня тижневі норми, благали про вологу ще й ще. Я тримав Катеринину руку, відчував її теплі дотики й бачив її осяйне обличчя. У ті ночі, коли Лука був із Катериною в лікарні, я безбожно пив. А потім колодою відлежувався на дивані, пропускаючи крізь сито пам'яті всі спогади з нашого минулого.

Опісля операції лікар підійшов до мене з виразом удаваного співчуття й без жодних емоцій промовив, що ніяких надій на чудотворне спасіння не буде. З такими симптомами хвороби більш як тиждень не проживає ніхто. Мені хотілося врізати лікареві, розтрощити його безпорадну фізіономію об стіни лікарні, обміняти його життя на життя Катерини, аби врешті той клятий халатник більше нікому не приносив таких новин. Я стримався, навіть спромігшись на важкий кивок утомленою головою. А вона всміхалася. Коли її виписали та вклали в тепле домашнє ліжко, ми з Лукою на жодну секунду не відходили від неї. Вона всміхалася завжди – від першої нашої зустрічі й до останнього погляду на малюнок свого любого сина.

Усе, що міг Лука пам'ятати про неї, – ніжний, із теплими переливами голос і всміхнене обличчя.

– Звісно, бачила. – Я взяв синову руку й поцілував лоба. – Вона б ніколи не пропустила твоїх ігор. Коли ти ще малим поринав у свій цей уявний світ, вона тихо підкрадалась і дивилась. І сміялася. А коли я приходив пізно ввечері з роботи, то перед сном розповідала, як ти воював солдатиками проти темних сил, що захопили стільчик, або як споряджав у ванній підводну експедицію на пошуки потопленого ковпачка від ручки.

– Це був не ковпачок, а корабель короля індіанців, зроблений із золота!

– Вибач, – із винуватим виглядом я здійняв руки вгору, – звісно, корабель. Маєш пам'ятати: для неї ти був найважливішим, найкращим, що було в її житті. Мусиш залишатися таким і надалі.

– Навіть важливішим і кращим за тебе? – здивувався Лука.

– Навіть важливішим і кращим за мене. Твоя мама постійно повторювала, як вона тебе любить.

– Ти за нею сумуєш?

Перед очима промайнуло дороге обличчя. Темні хвилі довгого кучерявого волосся, тонка лінія ніжних губ, добрі й щирі карі очі, що зігрівали теплом аж до мурашок на шкірі.

– Ще й як сумую. Найбільше хочеться сказати, що люблю, що без неї все абсолютно не так.

Лука не плакав. Він лише глянув дорослими очима й побажав гарних снів. Тихенько підвівшись, я вийшов із кімнати.

2

65 км на схід від Вашингтона, США. 27 серпня, 2015 рік

Кляті підбори-шпильки на кожному кроці відбійними молотами віддавали в п'яти, а потім голкою прошивали наскрізь усе тіло аж до голови. Ліве плече ледь витримувало вагу чорної шкіряної сумки, напханої документами, косметикою, ще й із пляшкою води. Права рука повільно масувала скроні, аби хоч якось, хоч на трішки відігнати втому.

Кожен крок важчав і робив пересування неможливим. Вийшовши з конференц-залу, Мелані Маерс поплелася до ліфта – шляху до омріяного відпочинку. Жінка віддала б зараз усе, аби спрямувати думки до чогось буденного, як-от вишивання чи мильна опера. Треба було забути нещодавнє зібрання. Вона ступила до ліфтової кабіни, натиснула кнопку «0» і стомлено притулилася спиною до стінки. Під вагою шестиденного робочого виснаження повіки мимоволі опустилися, і жінка поринула в рятівну темряву.

«Ще кілька десятків хвилин – і блаженний відпочинок... Гаряча ванна... м'яка пінка...»

Різкий голосний сигнал вивів білявку з трансу. Її молодий напарник-програміст, устроївши ногу, зупинив ліфт і заскочив досередини. Низький, на вигляд років із тридцять, азійського походження й з тоненьким голосом. Рідкувате чорне волосся завжди стирчало в різні боки (іноді Мелані здавалося, що то жахлива стомлива робота довела його зачіску до такого стану), а маленькі очі дивилися на все й усіх із незмінною підозрою.

Думки про піну вивітрилися вмить. Чортів вузькоокий! Ні, опускатися до расизму не для Мелані Маерс, хоча чортів Діксон і дістає тупими, нудними запитаннями до печінок. Особливо ті питання діяли тоді, коли погляд напарника націлювався на її сідниці чи розстебнуті гудзики блузки.

– Almost...[11 - Майже... (англ.)] – усміхнувся чоловік.

Жінка лише кивнула, чим дала знак про абсолютну відсутність бажання вести будь-який діалог. Очі за змеженими повіками продовжували шукати бажаного відпочинку. Від самої думки про гарячу воду та всіяну бульбашками пінку на її оголеному стомленому тілі дихання ставало важчим.

– Так... навіщо ти збрехала, Мелані? – неочікувано запитав азіат, стріляючи поглядом, як завжди, трішки нижче, якраз у виріз блузки.

Серце Мелані на мить зупинилося. Вона не знала, що відповісти. Цю тему більше не варто порушувати.

– Я не брехала, Лі. Ти ж знаєш, – крізь зуби процідила жінка.

Нагадування китайця витягнуло її з теплої ванни. Руки затремтіли, і спробами сховати їх до кишень цього не приховати. Слід контролювати себе, адже найменший вияв слабкості викаже її, поставить під сумнів компетентність і право працювати в цій компанії.

«Якого біса так довго?»

Кабіна опускалась зі швидкістю реактивного слимака. Для повного ефекту не вистачало лише, як у фільмах шістдесятих, фонові веселої музики. Час спливав надто повільно.

– Куди їхатимеш? – Лі Діксон змінив тему розмови.

Хоча чоловік і народився в Китаї, батько, уродженець Техасу, усе ж наголос на своєму прізвищі.

Мелані ледь помітно полегшено видихнула.

– Барселона.

– Барселона? Справді? – здивувався програміст. – Там, здається, цієї пори надто спекотно.

– Так.

– Мій друг Кайл якось бував там. Каже, неперевершене місто. Особливо готичний квартал.

«Господи! Та закрійся вже!»

– Чим добиратимешся? Проте чого я питаю: звісно ж, літаком. Яким авіарейсом? Чув, United Airlines[12 - United Airlines – одна з найбільших авіакомпаній у США та світі з

базовим аеропортом у Чикаго, штат Іллінойс. Після злиття з Continental Airlines стала найбільшим авіаперевізником у світі.] надає знижки на прямі рейси з нью-йоркського аеропорту Кеннеді в європейському напрямку. Як знаю, з Вашингтона прямо до Барселони з літаками туго.

Ліфт зупинився, але Діксон і далі щось торочив, щоправда, відвівши погляд від декольте, наче врешті зрозумівши всю непристойність своєї поведінки. Мелані, так і не відповівши, по-зміїному прослизнула повз китаєця, ледь зачепивши його за плече. Вона майже бігла, але відірватися від напарника ніяк не вдавалося. Вони опинилися в просторому приміщенні з прозорими скляними стінами. Мелані ніколи не подобалась атмосфера офісного холу. Направду вона була їй огидною – викликала почуття ув'язнення у величезному акваріумі, за яким вели постійне спостереження. Як за піддослідними пацюками. Свободою тут аж ніяк не пахло.

Підійшовши до пропускного пункту, Мелані показала чорношкірому охоронцеві бейджик з іменем і маленьким фото, де вона мала набагато молодший і життєрадісніший вигляд. Той лише люб'язно всміхнувся й повів рукою в бік виходу. Жінка кивнула у відповідь і пролетіла далі. Лі не відставав, повторюючи її дії крок за кроком. Довкола метушилися такі самі, як і вони, працівники – опущені голови з хаотичними думками, ділові костюми за декілька тисяч доларів і пиха, від якої аж тхнуло.

– То коли ти повернешся до роботи? – Лі мусив перейти на легкий біг, аби порівнятися з жінкою.

– Ще не знаю.

– Можу я глянути на твій звіт?

Чоловік указав пальцем на червону теку, кутик якої стирчав зі шкіряної сумки Мелані.

– Ем-м-м... він залишився в офісі, – збрехала Мелані.

Вони вийшли на просторий паркінг праворуч від масивної сірої дванадцятиповерхової будівлі. Сонце, що стояло високо в блакитному небі, пекельно смажило асфальт і припарковані авто. Гарячий потік повітря шугнув вулицею та підхопив коротке, до плечей, біляве волосся Мелані. Звичним порухом руки вона поправила його. Чоловіки не раз запитували, чи не дратує її отак постійно поправляти зачіску за вітряної погоди.

«Дратує! Ще й як дратує!»

– Хіба це не він у теці? – не вгавав Лі Діксон.

Китаєць перетнув уявну межу – Мелані гнівно розвернулася до азіата. Їй неймовірно

закортіло заіхати по всміхненій пиці кулаком, навіть попри те, що декілька днів доведеться ходити з перев'язаною кистю. За останні роки вона навчилася не тільки бити чоловіків, а й справно вирубати їх одним ударом. Зараз саме була нагода скористатися вмінням на практиці, проте... мусила стерпіти. Мелані повинна була протриматися ще трохи, доки не наблизиться до свого авто... Та нерви не витримали.

– Чого ти причепився?! – прорипіла жінка. – Що тобі до моїх справ? Маеш свої, ними й займайся.

– Я лише хвилююся за наш проект. Думаю, ні ти, ні я не хочемо втратити те, над чим так довго працювали. Могла б просто попросити про допомогу.

– Не розумію, про що ти, – відмахнулася жінка. – Я не бажаю продовжувати цю безглузду розмову!

Мелані різко повернулася спиною до колеги й пришвидшилася. Серед десятка чітко вишикуваних у ряд автомобілів Мелані побачила свій брудно-червоний седан Mitsubishi Lancer. Одначе, ступивши ще крок, білявка відчула, як її лікоть обтиснули чужі пальці. Діксон! Величезна хвиля гніву накрила Мелані Маерс, і вона востаннє крутонулася на пальчиках до китайця. Чорна сумка описала коротку дугу й «ненавмисне» врізалася йому в пах. Вигук фальцетом зірвався з губів китайця, і він зігнувся, хапаючись за забите місце. Мелані скористалася нагодою й спритно застрибнула в авто. Седан повільно рушив із місця й відразу набрав швидкість, вилітаючи з огороженої території повз блокпост. Мелані врешті почала заспокоюватися. Поїздка додому – єдине, що могло розвіяти думки. Лі Діксон мовчки проводжав жінку поглядом.

3

Львів, Україна. 29 серпня, 2015 рік

Вдихнувши запах свіжонапастованого коридорного паркету, я взявся за ручку дерев'яних дверей університетської кафедри. Дерево біля петель відчутно потріскалося і, коли високі двері відчинялися, тихо поскрипувало. Сам погляд на ті двері вселяв спокій та пробуджував азарт до вивчення історії. У коридорах університету все було інакшим: студенти метушилися, викидаючи в повітря негативні хаотичні розряди. Зітхнувши, я переступив високий поріг і залишив гамір позаду.

Біля входу стояли дві жінки. Перша, років тридцяти, швидко наблизилася до мене і, доброзичливо всміхаючись, простягнула руку для вітання. Глибокі й карі, підкреслені довгими чорними віями очі Ірини Дивульської грайливо зблискували, пухкенькі щічки скидалися на м'які подушечки, а спину хвилями затоплювало довге та неслухняне

каштанове волосся.

Інша змріяла мене з голови до п'ят прискіпливим поглядом. Галина Михайлівна, здавалося, бачила ще розквіт Римської імперії, але вміло це приховувала тонною косметики та правильно дібраною грою тіней і світла. Я міг би закластися, що, стань вона на більш освітлене місце, погляду відразу відкрилося б абсолютно інше, вусате та скривлене від геморою обличчя старої діви. Шістдесят два роки позначилися на жінці глибокими зморшками та гидкими запахами з рота. З кожним вимовленим старою голосним або шиплячим звуком десь на підвіконнях умирало по рослині.

– Гм, – Михайлівна тицьнула мені в груди своїм коротким сухим пальцем так, наче штрикнула хрусткою гіллячкою, що трісла б від найменшого доторку, – новобранець на полі бою. Якщо витримаєш тих нацистів місяць, з мене пляшка настоянки.

Нацистами вона називала студентів.

– Хех, – ніяково кречував я, – хоч я й не такий ветеран цієї війни, як ви, але буду намагатися робити все від мене залежне.

– Чудово! – вигукнула Михайлівна, сплеснувши долонями. – Я ветеран іще той, уже повір, тому знаю, що найважливіше на війні – мати хорошого союзника. Тоді ті почвари не знесуть тобі голову.

З-за моєї спини враз вигулькнув молодий, років двадцяти семи, чоловік.

– Знову, Михайлівно, про свого коханця Кутузова розповідатимете? Давно то було. Років двісті тому. Забудьте. Я впевнений, що він і єдиним своїм оком на вас не накидав.

Юрій Мишкевич викладав перші роки після закінчення аспірантури. Доволі низенький на зріст (зазвичай у таких, як він, є частими вияви зрозумілих комплексів перед високими та стрункими жінками на кшталт Ірини, однак Юрій тримався поряд із нею напрочуд мужньо, іноді навіть гордо випинаючи вгору підборіддя), із темним волоссям, що гармонійно поєднувалося з упевненим поглядом та акуратною борідкою. Простий юнак, який, проте, хапнув кілька ковтків влади перед десятками притуплених молодістю студентських очей. Устроївши руки до кишень, він усміхнувся, немов запрошуючи до пекла знущань із древніх.

– Юро, уже з початку навчального року діставати будеш? – У голосі Михайлівни забриніли нотки злості.

– Аякже. На цей семестр я підготував аж тридцять дві сторінки жартів для вас, Михайлівно.

– Вітаю в колективі, Даліборе, – з-за спини прозвучав іще один голос.

Солідний чолов'яга десь за п'ятдесят мав найбільш поважний із-посеред усіх присутніх вигляд. Віктор Петрович Лук'янов одним поглядом припинив словесну колотнечу Юрія та Михайлівни – ті враз замовкли. Чоловік красувався густими бровами, що ледь не утворювали суцільну лінію над переніссям, і пишними вусами, які огинали сухі й потріскані губи. Від нього пахло дорогими парфумами, якими він щодня зрошував комірець незмінно білої сорочки.

Віктор Петрович простягнув руку для потиску, на що я люб'язно відповів. Його рукостискання могло повністю схарактеризувати його в міру суворий характер. Погляд був спокійним і напрочуд мудрим.

– Дякую, – мовив я задоволено. – Упевнений, почуватимусь, як удома.

– Тільки в трусах самих не ходи, а то один уже хотів. – Михайлівна кивком указала на Юрія. Той лише невинно стенив плечима.

– Можеш зайняти той стіл у куті.

Віктор Петрович показав у куток кабінету. Перед набитою документами шафою стояв непоказний коричневий стіл. Фарба стільниці де-не-де потріскалася, а верхній правий, ближче до проходу кут вкривали залишки клейких папірців, свого часу так і не віддертих.

– У шухлядах, можливо, знайдеш якісь речі колишнього працівника. Можеш ними розпоряджатися на свій розсуд. Викинь чи собі забери.

Усі облишили мене, аби я зміг розкластися й облаштуватися на новому місці. Витягши із сумки книжки, я почав порпатися в шухлядах, аби знайти, куди ті покласти. Там було порожньо: колишній працівник вигріб усе до останньої пилинки, навіть цвяхи окремі повитягував. Зате низ столу традиційно густо обліпили жуйки.

Кафедра була тісною кімнатою, з'єднаною з вхідними дверима куцою прохідною, посеред якої стояв стіл. За ним мусила б зараз сидіти, як мені пояснили, сива напівзігнута літня жінка – лаборантка. Робочі місця розташовувалися по кутах кімнати, що створювало ілюзію великого вільного простору.

До столу підійшов Віктор Петрович і після хвилинного мовчання повільно, хоча доволі серйозно протягнув:

– За п'ятнадцять хвилин нарада.

Я кивнув, показуючи, що зрозумів і повністю готовий, але чоловік продовжував стояти й

розглядати мое нове робоче місце.

– А ще завтра о пів на сьому вечірка, – на цих словах Петрович просяв.

– Перепрошую? – перепитав я, ховаючи здивований погляд.

– Після наради можеш бути вільний, але обов'язково прихось до «Медіавалю»: будемо святкувати початок навчального року.

Я на мить завагався: потрапити на вечірку можна було, тільки залишивши вдома Луку на весь вечір, а то й до півночі. Щойно ми в'їхали, я обіцяв малому, аби допомогти призвичаїтися до нового місця, бути якомога частіше поряд: разом гуляти, дивитися мультфільми, читати та складати пазли, іноді разом гратися в кімнаті фантазії. Я не міг не дотримати слова.

– Вибачте, але, мабуть, не зможу. Якщо піду, покину сина самого, а ми нещодавно переїхали. Я дав слово.

– Ну, то з мамою посидить.

На це я нічого не зміг відповісти. З грудей вихопилося важке зітхання.

– Ох, – Віктор Петрович вловив мій погляд, – пробач, не знав. Тоді вирішуй, як краще. Слово є слово. Будемо раді, якщо все ж вдасться викроїти хвилинку.

Я вдячно кивнув і хотів було повернутися до паперової роботи, як він продовжив:

– Але вона, – чоловік указав на Михайлівну, – перетворить твоє життя на пекло, якщо відмовишся. Гарного дня, – після чого дружньо поплескав мене по плечі.

4

Нью-Йорк, США. 29 серпня, 2015 рік

Він кинув теку з документами на широкий темний стіл. «Течкою більше, течкою менше», – думав, вивчаючи закидану паперами дерев'яну стільницю.

– Нарешті.

Сергій Боровець оглянув свою занедбану кімнату. Скільки всього він зазнав у ній: стіни зі старими шпалерами та скрипуча дерев'яна підлога були йому рідним домом протягом

шести років. Щодня він повертався до цієї затхлої кімнати, падав у ліжко та мріяв, як колись збиратиме речі, розсилатиме емейли та вшиватиметься звідси під три чорти. Проте загалом таки просто мріяв, адже його віра в переверт була всуціль просякнута ентузіазмом. Відверто поговорити про це з кимось Боровець не мав змоги. Така вже робота зв'язкового. Чоловік отримував інформацію та завдання від однієї сторони – здебільшого з України – та передавав іншій. Процес був повністю анонімним і передбачав використання закодованих повідомлень через електронну пошту. Хто саме ховався за ширмою другої сторони, невідомо. Єдине, що Сергій Боровець знав, то це спільна ідея, навколо якої гуртувалися сторони. Усі працювали невпинно, контакти відбувалися щонайменше раз на тиждень, і сьогоднішній мав бути першим з останніх.

Боровець поклав телефон, який досі тримав у руці, і швидко підбіг до невеликої, як він її називав, кухні. Це не було окреме приміщення, а лише розділена барною стійкою площа, де стояли брудна тарілка та недопита склянка чаю. Виделка лежала трохи поодаль, а стос журналів National Geographic[13 - The National Geographic Magazine – міжнародний щомісячний часопис, офіційне видання Національного географічного товариства США; виходить друком із жовтня 1888 року. Сьогодні місячний наклад становить понад 5 млн примірників.] балансував на краю вкритої хлібними крихтами стільниці. Треба було негайно розіслати повідомлення, інакше він міг не встигнути. Боровець метнувся до нижньої шафки й витягнув останню полицю. Згрібши пластмасові кришки, відкривачки й інший дріб'язок до стінки, встромив тонкий ніж у передню частину дна й натиснув. Уже вчетверте за цей місяць він підважував приховане дно полиці, аби дістати білий тонкий MacBook.

Першорядним завданням була перевірка на безпечність зв'язку. Сторона, якій передавали інформацію, завжди мусила перебувати онлайн, інакше дані підлягали блокуванню. Для цього потрібно було сповістити про передавання, тобто відіслати на змінювану електронну адресу код. Якщо Сергій не повинен був передавати хоч якісь відомості, він просто ігнорував шифри й чекав на наступний випуск. Адресу завжди змінювали, зазвичай із періодичністю раз на місяць, однак за останні три сеанси її змінювали щоразу. Сергій дізнавався зашифровану назву електронної пошти з колонок газети The Ukrainian Weekly[14 - The Ukrainian Weekly – газета української діаспори з центральним офісом у Нью-Йорку. Виходить друком із 1933 року. У період СРСР інформувала про рух опору радянській владі.]. Колонку з вміщенням у ній посиланням також змінювали, тож, аби з'ясувати ім'я її автора, треба було брати за шию абсолютно всіх журналістів і редакторів видання.

Цього разу рука швидко виписала на білий стікер mrkNon41@i.ua. Відклавши Weekly до стосу журналів National Geographic, Боровець розім'яв пальці та залогінився до своєї пошти. На мить його руки зависли над клавішами, наче насолоджуючись останніми секундами секретності. Переверт от-от розпочнеться, і він мав бути його учасником. Не те щоб простим глядачем, а ледь не головним організатором. Чоловік не вірив, що світ, яким його знали досі, міг усього за частку секунди змінитися. Наступне покоління лише здогадуватиметься про обсяг виконаної для цього неймовірно важкої роботи та принесені

жертви. Баттіста Піреллі став однією з таких. Особисто Боровець і Піреллі знайомі не були, однак належали до однієї сім'ї, удар по якій відчували всі до єдиного її члени. Один за одного, як то кажуть.

Боровець часто ходив на недільну службу до Церкви Святого Юра на куті East 7

Street і Taras Shevchenko Place, де намагався стиха поспілкуватися з представниками діаспори. Він вивідував, що їм відомо про чутки довкола перевороту чи рідної віри, частенько задля цього підпоюючи роботяг у Stricha¹⁵ - Stricha, або «Стріча», – українське кафе типу ідальні в Нью-Йорку на East 7

Street, між 2

та 3

Avenues.]. Як не викручувався, але підтвердити чи спростувати своїх здогадок щодо причетності до другої сторони Боровцеві не вдавалося. Іноді Сергієві здавалося, що він спілкується з привидами, що іншої сторони не існує взагалі. Утім він одразу відкидав такі думки, бо вони позбавляли будь-якого сенсу його кропітку працю.

Сергій ввів mrkNon41@i.ua в поле «отримувач» і вже без роздумів уписав код сповіщення. Надалі лишалось чекати, доки інша сторона з'явиться в мережі. Зазвичай це займало менше за хвилину, і зв'язковий уже налаштувався прокручувати в голові наступне повідомлення. Воно мало б бути феєричним, наділеним оптимістичними та, що найважливіше, обґрунтованими сподіваннями. Проте досі світився офлайн. Користувач запізнювався. Це можна було пробачити, можна було вичікувати набагато довше, ніж зазвичай, адже Боровець знав, що саме його повідомлення змінять для української діаспори все.

Коли минула друга хвилина, чоловіком опанувало миттєве хвилювання, але він відмахнувся від нього, усміхаючись сам до себе. «Мабуть, у них щось з інтернетом», – переконував себе Сергій. Ще раз глипнув на годинник і вирішив почати писати повідомлення, аби залишалося відправити його та чекати на здивовану й ошасливлену реакцію користувача. Щойно пальці вистукали по клавішах перше слово, з іншого кінця короткого коридору почулося гримання. У двері хтось гучно й ритмічно стукав. Серце чоловіка забилося у шаленому ритмі, наче прагнучи вискочити й утекти кудись подалі звідси, однак він одразу вгамував його та спокійно закрив ноутбук. За правилами, у разі вторгнення потрібно було ретельно замінити сліди, захищаючи інформацію понад усе.

Стукіт повторився набагато гучніше, ніж якби це гатив поштар навіть обома руками. Боровець ухопив ноутбук, поклав назад на подвійне приховане дно полички й метнувся до кімнати. У крові вирував адреналін, а на лобі виступили краплини поту. «Чорт-чорт, прийшли-таки, – подумав він. – Як вони дізналися?»

За дверима пролунав чоловічий голос – їх декілька, як вирішив Сергій, і хтось один віддає накази. Про що саме вони між собою перегукуються, він не дослухався, бо, схопивши тремтячими руками документи зі столу, побіг до широкої шафи, вбудованої в стіну на зразок ніші. Внутрішня лампочка освітила декілька коробок і дві чорні сумки, одна з яких була порожня. З другої Боровець хутко витягнув пістолет «глок 19»[16 - «Глок 19» – самозарядний пістолет австрійської фірми Glock, створений для цивільного ринку зброї й озброєння спецслужб та армійських офіцерів. Вирізняється компактністю, невеликою довжиною затвора-кожуха та пістолетного руків'я.] і перевірів наявність повного магазину. Усе на місці. Тоді мигцем шарпнувся до вікна, але зразу відскочив – на вулиці, якраз під ним, стояло велике чорне авто, а поряд – двоє чоловіків. Їх можна було б проігнорувати, не помітити, якби не один факт: їхні обличчя були звернені просто на його вікно. Отже, гості за дверима прийшли не самі.

Наступний удар у двері ледь не зніс замок. Сергій вибіг посеред кімнати й навів дуло пістолета на вузький прохід – хто б не намагався вдертися до квартири, йому доведеться, пройшовши коридором, опинитися під прицілом «глока». Руки затремтіли. Сергій перекинув пістолет у ліву руку, праву швидко протерши від поту об штани. Його вчили стріляти, навіть більше: йому вдавалося це на «відмінно», але ще жодного разу не доводилося тримати на мушці живу людину. У фільмах це здавалося так просто, а в реальному житті сама думка про те, що от-от позбавиш когось життя, пробуджувала холеричний мандраж.

Двері знесло й відкинуло набік від удару міні-тарана. Боровець чув тупання декількох пар черевиків і клацання затворів. Вони прийшли зі зброєю в руках, а отже, це точно не компанія настирливих поштарів.

«Хер я вам дамся!»

Щойно перший незнайомець у чорному вималювався у дверному отворі, як отримав кулю в праву скроню. Українець вивернувся з-під шквалу вогню у відповідь і ледь втримався на ногах, перечепившись через стоси паперів біля дерев'яного столу. Незнайомців було п'ятеро. Один – мертвий – залишився лежати в коридорі, тож його напарникам доводилось обережно переступати через нього, аби дістатися до кімнати. Це було неабиякою перевагою Боровця, і він збирався нею скористатися. Коли наступний із непроханих гостей опустил погляд під ноги, Сергій вистрілив кілька разів крізь прочинені двері. Почувся глухий удар – тепер уже два трупи лежали один на одному. Декілька секунд, доки «поштарі», вирішивши не лізти під кулі, ховалися за кутом у коридорі, панувала важка тиша, що аж гвалтувала вуха тонким писком.

«Блядь, блядь, блядь», – повторював подумки Боровець.

Він знав, що не вийде живим із квартири, і це розуміння лише загострювало бажання вбивати. Перший постріл було зробити надважко, однак усі інші вдавалися чи не механічно. Коли нападники оговталися й повільно посунули до кімнати, він підбіг до дверей і вгатив по них ногою. Петлі дверей украй вигнулись, і тонка перегородка шматками посипалася на чоловіків. Ті стріляли наосліп, силкуючись влучити в невидиму ціль. Одна з куль влучила Сергієві в плече. Зігнувшись від болю, він позадкував до кухні, інтуїтивно бажаючи захистити сховок із ноутбуком, уберегти результати кількарічної праці.

«Усе мало бути не так! Усе мало починатися зовсім не так!»

Українець востаннє навів «глок» на коридор, коли перед ним постало трое дужих чоловіків – двоє білих та один, найміцніший з усіх, чорношкірий. Проте він не встиг зловити на мушку когось з убивць, як усі трое водночас вистрілили йому в груди. Сергій бездиханням звалився на підлогу, а чорношкірий повільно підійшов і виконав контрольний йому в обличчя.

Ніяких останніх думок. Навколо чоловіка зі спрямованим на нього дулом пістолета закружляли сірі стрічки, які за мить обернулися густим сірим туманом. Не встиг Сергій Боровець торкнутися спиною холодної підлоги, як туманну сірість змінила глибока, відтінку масної нафти чорнота. А потім... бездонна морозна порожнеча. З останнім ударом серця світло згасло. Біля ніг усе ще лежали течки з документами, на одній із яких друкованими літерами стояло псевдо зв'язкового – Мстислав.

– Здається, ще рухається, – кивнув решті один із нападників, хоча розумів, що це, імовірно, рефлекс.

Чорношкірий глянув на наручний годинник.

– 16:13, – сказав він. – Завершуймо.

Він востаннє вистрілив Боровцеві в голову, залишивши замість неї місиво з понівеченого мозку, потрощених кісток і волосся, струмки крові з якого розпливлися підлогою аж до пристінних шафок.

О 16:14 користувач з'явився онлайн, очікуючи на зв'язкового.

Львів, Україна. 30 серпня, 2015 рік

– То про що це я... – сказав Юрій. – Ага. Тому ми почали шукати заклад подалі від університету, але щоб і добиратися на роботу було не так далеко. Розумієш, про що я? І тут Ірині підвернувся цей паб.

– Я тут святкувала день народження подруги.

Ми вп'ятох сиділи за великим чотирикутним столом посеред запахів живого пива. «Медіаваль» був чимось на кшталт пабу, у приглушеному світлі якого компанія почувалася відмежованою від навколишнього гамору. Хоча Лука й сприйняв мою пропозицію побути вдома цього вечора самому з радісними вигуками, смуток в очах приховати йому так і не вдалося. Майже дев'ятирічний хлопчик умів відчувати внутрішній стан будь-якої людини й розумів, що ця вечірка його батькові потрібна. «Медіаваль» став своєрідним тимблдингом, за який я мусив розплачуватися трьома годинами безперервного перегляду останнього сезону «Спайдермена».

– Ціни тут немалі та й до університету не так уже й близько, як хотілося б. Тому студенти тут узагалі не ошиваються. А для нас це найкращий варіант.

– Ти не подумай – ми непогано ставимося до них, – мовив Віктор Петрович.

– До нацистів, – уточнила Михайлівна.

– Просто іноді хочеться забутись, відволіктись від роботи. Відпочинок удома – це добре, але коли відпочинок можливий лише вдома – це, курва, дуже погано. Мозок гние, звикаючи до якогось стандартного розпорядку. Йому потрібна підзарядка свіжістю. Знаю, такими нечастими зустрічами в пабі мозок нею не забезпечиш, як належало б, але це хоч щось, хоч якась хвилина різноманітності.

– Розумію. Мене завжди рятували відрядження. Їх було вдосталь.

– До речі, – завівся Юрій, – розкажи нам про себе. І що це за дивне ім'я в тебе таке? Батьки підтримували дитяче насильство чи як?

– Вони надзвичайно любили слов'янську історію. Вважали, що наш народ майже забув її, не робить абсолютно нічого, щоб детальніше вивчати її чи хоч якось популяризувати. У шкільній програмі на опанування історії слов'ян узагалі відведено вкрай мало годин. Мама не могла змиритися, що діти бігають, вигукуючи імена Наполеона чи Гітлера, а не Володимира Великого чи Ярослава Мудрого.

– Але чому саме Далібор? – Ірина намагалася висловлюватися делікатніше за Юрія, але однаково ніяковіла від поставлених запитань. – Ти, звісно, не ображайся, але є більш,

скажімо так, адекватні слов'янські імена, як-от Всеволод чи Дзвенислав.

– Серйозно? – саркастично пирхнув Юрій. – Дзвенислав краще за Далібора? Пф!

– Ну все ж...

– Ну, це дуже гарне ім'я насправді. У перекладі означає «народжений, аби боротися». Батьки хотіли, щоб я так само, як і вони, боровся за свої інтереси, обстоював те, що по праву є важливим. Щоб ніколи не відступав під тиском соціуму чи його умов. Крім того, за кілька років до мого народження батько їздив у відрядження до Праги, де побачив Даліборку.

– Звучить, як ім'я твоєї коханої, – розсміявся Юрій, як затаврований по самі яйця кінь.

У грудях боляче кольнуло. На секунду стиснувши кулаки, за мить я опанував себе. Вочевидь, Віктор Петрович не розповів йому про Катерину.

– Ні, не коханої. Це одна з найвідоміших веж Праги, названа на честь ув'язненого там лицаря Далібора. Це сталося ще за часів Владислава II[17 - Владислав II (чеськ. Vladislav II) – король Чехії в 1158—1172 рр.]. Тоді Чехія занепадала. Король, який жив в Угорщині, дуже рідко навідувався на батьківщину. Кожен у країні розв'язував власні проблеми по-своєму, здебільшого – силою. У замку Плосковіце[18 - Замок Плосковіце (чеськ. Ploskovice) – замок доби бароко в селі Плосковіце (Північна Чехія), збудований у 1720—1730-х рр.] тоді сидів князем лицар Адам Плосковський – один із найжорстокіших володарів. Піддані не витримали його гніту та вчинили заколот. Захопили Плосковського в полон і змусили підписати документ про їх звільнення. Потому всі вони добровільно перейшли до сусіднього панства під владу лицаря Далібора. Коли про це дізналися земські правителі, Плосковському повернули підданих, а Далібора ув'язнили в Празькому Граді й засудили до смертної кари за те, що переховував заколотників, визнавав їхнє право на вибір і схвалював бажання боротися за волю. Далібор у в'язниці щовечора грав на скрипці, а люд приходив попід мури, аби послухати та поспівчувати йому. Влада, побоюючись, що привселюдне оголошення страти лицаря спричинить нову хвилю повстань, усе зробила тихцем. Таємно.

– Якийсь невтішний кінець історії, – уже серйозно промовив Юрій. – Тобто твій батько знав, як усе закінчилося з Далібором, але однаково вирішив назвати тебе цим ім'ям?

– Направду майже всі історії мають невтішний кінець. Святий Юрій загинув, захищаючи віру свого батька, коли імператор Діоклетіан[19 - Гай Аврелій Валерій Діоклетіан (лат. Gaius Aurelius Valerius Diocletianus) – римський імператор у 284—305 рр. З його приходом до влади завершилася криза Римської імперії. Відомий своїми реформами.] почав гоніння на християн. Але чомусь тебе однаково назвали Юрієм. Важливо вибрати з історій те, що надихає й дає змогу чогось навчитися. Далібор був прикладом людяності та непохитного

духу.

Колеги мовчали.

– До речі, ім'я не таке вже й рідкісне. Щоправда, тільки за межами нашої країни. У Словенії є футболіст Далібор Стевановіч, у Швеції – олімпійський медаліст із гандболу Далібор Додер, а в Боснії – відомий гресмейстер Далібор Стоянович.

– Знаєш таких людей? – У голосі Ірини вчувалася повага з краплею захоплення. – Похвально.

На щоби ледь помітно поліз рум'янець, і я волів би думати, що причина тому – алкоголь.

– Просто не вперше відповідаю на це запитання. Воно так само поширене в Україні, як і, може, Теодор чи той самий Дзвенислав. Та хочу відзначити: зараз дедалі більше людей називає своїх дітей такими рідкісними іменами. Це тішить.

– А що там стосовно Криму? Ми всі краєм вуха чули ту історію в новинах, але це було півтора року тому й абсолютно без деталей. Це найбільш дивує, адже в інтернеті мала б з'явитися хоч якась інформація – правдива чи ні. Але Google майже нічого не видає.

– Та не було про що й писати – невеличка катавасія з місцевими хуліганами. Нічого особливого.

Подумки я благав, аби хтось спрямував розмову в інше русло. Пам'ять навідріз відмовлялася відновлювати страшні події того вечора. Я волів би назавжди забути його. Після прибуття додому мене тільки те й робили, що шматували зусібіч тисячами запитань і докорів. Ще й Лука, залишений на місяць під опікою моєї тітки, сприйняв це не надто схвально. То були одні з найвиснажливіших у моєму житті днів.

– Ну гаразд, – Віктор Петрович узяв ситуацію у свої руки, – може, ще не час – то ти кажи. Чи в тебе секрети якісь – це ми теж зрозуміємо. А якщо переховуєшся від Інтерполу, то ти не один такий: Михайлівна свого часу на ректора настрибнула.

– Як настрибнула?

– Ні, не в тому значенні. Тодішній ректор почав вимагати від нашого колишнього викладача звітність про трійки та комісійні талони студентів. А що вдієш, як той був чистою душею, сама доброта. Та й викладати вмів, наче дар від Бога мав. От студентики його повсякчас отримували оцінки, не нижчі за четвірки. Але ж ні, ректорові подавай мінімум трійок, які ми мусили якось та й розкидати. Ми довго вже боремось із цією системою. Дещо вдається, а дещо – ні, як коли пощастить. Отож Михайлівна скочила захищати Захара, аж руками почала махати перед обличчям ректора. А пан цей – ще той фрукт. Узявся пащекувати до

нашої мадами! Та й учепилася в нього зубами. Слово честі. Без перебільшень. Здається, за руку вкусила, але її версія...

– Вуха я йому відгризла, – оголосила Михайлівна, ледве встаючи на ноги з келишком горілки в руках, – як той Мейсон, чи як там його. Боксер ваш. По заслугах отримав гад. Нічого ображати горобчика. І те саме я зроблю з тим, хто підвищить голос на тебе, голубчику. – Її погляд втупився мені в шию.

– У вас якісь нездорові вияви орнітології[20 - Орнітологія – наука, що вивчає ембріологію, морфологію, фізіологію, систематику й географічне розповсюдження птахів.].

Я відсунув стільця подалі від неї й не помітив, як опинився лицем до лица з Іриною. Від неї чудово пахло свіжою лавандою. Шкіра на обличчі здавалася такою гладенькою та ніжною, що руки самі тягнулися доторкнутися. Наші погляди зустрілися, від чого ніяково стало обом. Я різко відсахнувся та відсунувся на кількадесят сантиметрів назад.

– Відтоді за нею наглядають, – продовжив керівник. – Хоч і не Інтерпол, а охоронець Тимофій Іванович. Проте останній має славу не меншу, аніж та міжнародна організація.

– Ух я б його... – не вгавала стара.

Над столом розлився черговий потік теплого сміху, що зігрівав душу краще за горілку. Не знаю чому, але вони мені подобалися.

6

Лейк Цюрих[21 - Лейк Цюрих (англ. Lake Zurich) – селище в штаті Іллінойс, засноване 1896 року. Населення – 19984 особи (на 2013 р). Відстань до Чикаго – 52 км.], США. 19 березня, 2011 рік

– Damn![22 - Прокляття! (англ.)]

На вказівному пальці виступила яскраво-червона краплина. Мелані відклала ніж і відсунула подалі від себе дошку з нарізаною кільцями цибулею, затискаючи рану, що нестерпно пульсувала. Поглянула на годинник – 8:14 PM.

«Де його знову дідько носить?!»

Жінка окинула швидким поглядом невелику квадратну кухню, згадуючи, де заховано пластир.

«Ліва навісна шафа. Повинен бути там».

Ривком дісталася з одного кінця кухні до іншого, відчинила дверцята та порозпихала екзотичні приправи й порожні бляшанки. Пластиру не було. Тоді обшукала нижню шафку, потім – бічні. Нічого.

«Так заживе...» – махнула рукою.

Мелані підвелася й рушила назад до столу, коли в замковій шпарині вхідних дверей щось зашкряботіло. Серцебиття вмить пришвидшилось, а руки ледь затремтіли. У думках вирувало бажання, аби Стен виявився хоча б трішки тверезішим, на краплину спокійнішим, як зазвичай. Аби виявився хоч трішки схожим на всіх інших нормальних чоловіків. Вона ж не ідеал просить, а просто середньостатистичного чоловіка.

Кожної вільної хвилини Мелані жалкує про переїзд до передмістя Чикаго. П'ять років тому, за рік після одруження, Стенові запропонували посаду супервайзера, якому підпорядковувалися близько тридцяти осіб. Це був шанс зачепитися за вільніше та комфортніше життя, ніж скупі тодішні будні. Стримувала лише відстань у 1353 км і норовливе скавчання матері про небажання відпускати доньку на жоден крок від рідного будинку.

Щовечора подружжя терпіло чи то злісний скандал, чи то гіркі сльози. Доньці боліло страждання матері, але життя з чоловіком, дітьми та разом із батьками в маленькій квартирці в Нью-Йорку за мізерну заробітну платню мало райдужний вигляд лише в гнилосяжетних романах. Це розуміла вона, це розумів Стен, це розумів навіть батько, але переконати матір було такою самою нездійсненною місією, як-от підняття позашляховика однією зламанною рукою.

Урешті-решт після чергового нервового зриву Мелані з чоловіком зібрали речі й переїхали до Лейк Цюриха – невеликого передмістя Чикаго. Жінка довго шукала факти за та проти цього містечка, аби запевнити матір у безпечності свого вибору, доки одного разу та не наштотхнулася поглядом на залишену на кухонному столі теку, поверх якої красувалися слова «Лейк Цюрих названо одним із лідерів рейтингу “Найкращі місця для розвитку вашої сім'ї” за версією подорожнього путівника Frommer's 2006 року» та «Лейк Цюрих належить до “Топ двадцять п'ять міст, доступних для проживання в країні” (U. S. News)». Подружжя взяло в кредит потрібну для купівлі двоповерхового будинку неподалік від лісу суму й за браком грошей облаштувало його максимально просто.

За кілька місяців Мелані народила двійню. Пізнавши нестерпний біль пологів, вона зареклася більше ніколи не народжувати дітей. Стен підтримав таку її ініціативу, адже грошей ледь вистачало на утримання дівчат-близнючок і дружини. Аби хоч якось зводити кінці з кінцями, він підписався виконувати наднормові завдання й відтоді почав часто затримуватися на роботі допізна. Це дуже не подобалося Мелані. Попри те, що розуміла

всю логічність таких дій, жінка однаково почувалася покинутою напризволяще з цілим будинком і дітьми на плечах. Допомоги не було від кого чекати: її рідні залишилися в Нью-Йорку, а на новому місці заводити знайомства буквально не вистачало часу.

Проблем додалося, коли після року тяжкої праці Стен не витримав і прийшов додому, ледь тримаючись на ногах і голосно наспівуючи: «Suddenly, I'm not half the man I used to be... There's a shadow hanging over me...»[23 - Слова пісні британського гурту The Beatles – Yesterday 1965 року. У перекладі звучать так: «Несподівано я став уже не тим, ким був раніше, зневіра опанувала мене...»] Це почало повторюватися дедалі частіше. Спочатку Мелані списувала все на робоче напруження: чоловік надто мало відпочивав, аби спокійними очима дивитися на навколишній світ. Йому всюди вчувалися накази директорів, а рука з наручним годинником, звіряючи час, то підіймалася, то опускалася мимоволі. Усе його життя було підпорядковане графіку, у якому не припускалося відхилення й на йоту. Скидалося на те, що Стен уже й не жив сьогоднішнім. Виконавши плани на вчора та сьогодні, одразу мусив виконувати поставлені на завтра та післязавтра. І хоч таких робіт в Америці на кожному кроці десятками можна нарахувати, жінка плекала надії, що її життя буде інакшим. Кожен сподівається, що в нього не буде так, як у всіх, ідеалізуючи своє майбутнє. Проте люди забувають, що гільйотина рубав мудру й дурну голови однаково.

Сенді з Джессікою росли швидко, а їхній батько повільно тону в хвилях алкоголю. За останні два роки Стен забув, що означає бути батьком і чоловіком, віддавши себе повністю на гвалтування моральній немічності. Мелані намагалася вгамувати чоловіка й переконати не псувати життя собі та їм, але марно. Жалітися матері Мелані не наважувалася. Батьки були надто емоційно вразливими, тому під час кожної телефонної розмови донька описувала їм радість подружнього життя. Жінка змирилася: нехай сім'я й не ідеальна, як мріялося раніше, проте багато американських сімей, що мають проблеми з алкоголем, якимось же з цим живуть.

«І ми зможемо».

Такими думками Мелані жила досить довго. Жінка навіть шукала якусь інформацію чи поради психологів про те, як краще поводитися з чоловіком-алкоголіком, аби не втратити сім'ю.

А потім Стен ударив дружину. Уперше. Суперечка переросла в крики, і чоловік, не витримавши психологічного тиску на свій пропитий до самого дна мозок, врізав жінці по обличчю долонею. Мелані відразу почервоніла, а потім розридалася чи то від болю, чи то від несподіванки – сама не розуміла. На щастя, Стен отямився й півночі провів на колінах, вимолюючи прощення коханої. Вона пробачила. Пробачила вперше. Пробачила вдруге. Мелані пробачала чоловікові кожен скандал. На першому місці завжди стояла сім'я та її збереження – навіть ціною власного здоров'я.

Півроку тому Стен приїхав додому з новорічної корпоративної вечірки на таксі з

розірваними штанами та сорочкою навиворіт. У радіусі кількох метрів від нього тхнуло віскі й жіночими парфумами. Чоловік усміхався й не казав жодного слова на своє виправдання, наче нічого негідного не трапилось. Так, він переспав зі співробітницею із сусіднього відділу, але його дружина не має права щось удіяти, хоч якось заперечити. Усе мало зійти з рук, як і завжди. Ідеально як для такого самозакоханого типа, як він. У сліпучому сяйві сексу й алкоголю він відчував свою владу кожною зогнилою клітиною тіла. От тільки тут він помилився, бо навіть не припускав, що то межа, яку переступати не вартувало. Мелані скипіла. Усе, що було під рукою, з метеоритною швидкістю полетіло в нього, утім так і не влучивши в ціль. На шум прибігли перелякані донечки, не розуміючи, що відбувається між їхніми ще донедавна закоханими батьками. Стен не витримав такого хаосу та крику – назовні виліз його внутрішній демон: очі налилися кров'ю, а з рота полетіла слина. Тоді він уперше вдарив доньок. Тоді вперше Мелані не розуміла, хто насправді стоїть перед нею. Тоді вона вперше боялася чоловіка по-справжньому, руки тремтіли, шкірою шугонули мурашки, а мозок застиг у не знаній досі прохолоді. Іноді люди, які тобі на диво швидко стають рідними, виявляються надто чужими, аби довірити перебування в одній кімнаті. Відтоді Мелані боялася. Боялась завжди.

Двері відчинилися й одразу голосно гримнули, від чого Мелані здригнулася, продовжуючи, проте, повільно нарізати цибулю. За мить до входу на кухню підійшов Стен. Очі блищать, волосся скуйовджене, а з рота тхне тухлою рибою. У фігурі, що розплилася, заледве можна було розгледіти широкі плечі, що хоч якось натякали на колишню спортивну форму. Усміхаючись і похитуючись, як корабель на штормових хвилях, Стен закрокував до жінки. Важливо було уникати необдуманих рухів, що могли призвести до катастрофи, тому рука продовжувала нібито спокійно різати цибулю.

– Hi, my dear wi... fuck... f-f-e[24 - Привіт, моя люба дру... блядь... жино (англ.).].

Стен розкинув руки й ззаду обійняв жінку за талію. Під впливом хтивих думок стиснув пальці. Він приклався до Мелані так, що вона сідницями відчула, як у чоловіка між ногами щось повільно заворушилося.

– Стене, дозволь мені завершити готувати, бо я вже й так порізалася випадково. – Мелані намагалася викрутитися, тож вигадувала в різні варіанти відходу.

– Припини, Мелані. Я не голодний...

Чоловік довго промовляв кожне слово – язик вивертався, як переполохана змія в кодлі. Зануривши носа у волосся Мелані, він спробував поцілувати її в шию, але відчув супротив. Жінка не могла витримати смороду, який гарматним пострілом бив у її чутливий ніс.

Обличчя пияка розпливлось у щирій дурнуватій усмішці. Очі не бачили нічого, окрім сідниць дружини. Він поклав руки на плечі та, різко розвернувши, міцно притиснув її до себе. Мелані знову відчула, як у ногу вперся збуджений член. Стен нахилив голову,

склавши губи в трубочку.

– Будь ласка, Стене, можна я закінчу готувати? – Мелані продовжувала відвертатися від чоловіка, що починало його дратувати. – Діти ще не іли. Можна я їх нагодую, а потім ми залишимося наодинці в спальні? Добре, любий?

Стен стиснув руки дружини. Жінка вже не раз ходила в кофті з довгим рукавом, аби приховати синці, тож наступного дня цей досвід їй знадобиться знову.

– Довбані діти, – прошипіло за спиною.

Зуби Мелані заскрипіли. Імпульс ненависті хвилиною прокотився тілом, зароджуючи найжорстокіші бажання. Та вона швидко їх притлумила. Як зазвичай.

– Гаразд, – після хвилинної паузи промовив Стен і відпустив жінку. – Працюй швидше.

Мелані полегшено зітхнула й повернулася до нарізання овочів. Салат міг бути готовий іще кілька хвилин тому, але поспішати зараз не хотілося.

«Може, сьогодні обійдеться... Не так уже все й погано...»

Стен підійшов до холодильника, зазирнув досередини, пильним поглядом обстежив його вміст зверху й донизу, але так і не побачив бажаного.

– Де пиво? – майже прокричав.

– Ти вчора допив останню бляшанку, любий, – прошепотіла Мелані.

– І?

Стен втупився в дружину. Відмова в сексі та відсутність алкоголю могли перетворити його на дикого звіра, тому провокувати Мелані не збиралася. Вона мовчки дивилася на чоловіка й добирала слова. Як пояснити йому, що вже досить пити? Мало не щодня він вирубався, сидячи на дивані перед телевізором. Як же хотілося простого нормального вечора без сварки, аби чоловік допоміг дружині з вечерею, аби погрався перед сном із доньками та заснув в обіймах жінки з книжкою в руках. Хотілося простого нормального вечора, як у більшості сімей. Про ідеал уже давно не йшлося. Чому все як у Кінга?

– Чому не купила? Ти цілими днями просиджуєш дупу вдома.

– Я від рання прибирала та прала. Ще й Сенді сьогодні знудило...

– Знудило? – Стен зачинив холодильник, пройшовся до столу й сів на стілець, розкинувши

ноги.

– Так. Напевно, з'їла щось не те.

– Куди та курва блювонула?

Батько не вперше добирав такі слова для Сенді чи Джессіки. Подумки Мелані вже тричі розбила склянку об голову чоловіка, але, стиснувши губи, стрималася.

– У тазик, не хвилюйся. Її довго зводило, то я підготувалась і поставила його біля ліжка.

Відверто задоволений, що його речі лишилися неторканими, Стен замовк і зосередився на сидницях дружини. Ще трохи – і з його рота слина полилася б, як із крана. Не витримавши, він підвівся, наблизився до Мелані й узявся рукою намацувати жадане. Ніякого сорому – лише тваринне бажання.

– Стене, благаю, не зараз.

Мелані намагалася прибрати чоловікові руки, але безрезультатно – цього разу той відступати не збирався. Він доб'ється свого.

– Та забери ти свої руки... – вільною рукою Стен стиснув зап'ястя дружини й вивернув їй руку за спину. Другою – продовжував лапати свою здобич.

– Стене, припини. Мені боляче!

Мелані заплющила очі й аж звивалася від болю, але вгамувати чоловіка не могла. Розуміла, що вже й не зможе. Може, варто було віддатися, аби не гнівати його, аби не розвивати конфлікт до безповоротного. Руки Мелані послабилися, а тіло припинило пручатися.

«Тільки б швидше...»

– Хоча б не на кухні, – просила вона, – діти можуть зайти будь-якої хвилини.

– Закрий рота! Ти моя, сучко.

Захоплений збудженням, чоловік затулив жінці рота долонею й продовжив пестити її між ніг, водночас цілуючи в шию й опускаючись нижче, до грудей. Коли очі наблизилися до пружного бюсту, він на мить зупинився. Лихоманкове бажання струснуло все тіло, а в голову закрався жаль, що Мелані припинила опиратися. Він би зараз добряче розважився. Стен схопив обома руками жінчину сорочку й різким рухом розірвав. На підлогу посипалися гудзики та гідність Мелані. Коли очам чоловіка відкрилися чудової округлої

форми пружні груди дружини, той наче здичавів – руки самі потяглися до здобичі, нещадно стискаючи їх і сіпаючи в різні боки. Награвшись пальцями, він узявся їх цілувати й не тямив, що між тим по-звірячому кусає. Мелані відчула жахливий біль, але не менше потерпала від сорому й безпорадності. Утішало лише те, що в такому стані чоловіка доведеться терпіти якихось три хвилини, не більше.

– Мамо...

Серце Мелані провалилося в прірву. Страх затопив усе тіло.

Вона повернула голову й побачила на вході до кухні кучеряву Сенді, яка здивовано дивилася на незрозумілі рухи батьків. Вони нагадали їй дивну гру з кольоровими колами на підлозі, яку бачила в дитячому садку.

– Сенді, прошу, іди до своєї кімнати, – прошепотіла мати.

Стен, який досі не зауважив появи малої, тепер гнівно підвів голову й підозріло мовчав. Сенді продовжувала стояти, скута чи то страхом, чи нерозумінням. У цей час зазвичай вони мали б сідали за вечерю.

– Навіщо ти її проганяєш? – У голосі чоловіка прозвучало божевілля. – Нехай подивиться, повчиться! Їй однаково ставати шльондрою.

– Стене, благаю...

– ЗАКРИЙСЯ!

Стен був ладен ударити жінку, аби тільки та облишила скиглити, як мале стерво. Він працює щодня, майже без вихідних, заради цих трьох курв, а не має за це ніякої віддачі, хоч якоїсь поваги. Самі нюні та постійні настанови «Припини, мені боляче...», «Не пий...», «Ти колись був кращий...».

– Чортові суки! – Йому вистачило півсекунди, аби налитися люттю. – Та лярва буде дивитися! Зрозуміло? І не дай Боже вона ревітиме!

Стен відкинув дружину й швидко закрокував до доньки, яка завмерла на місці, не розуміючи, що відбувається. Від батькового крику вона почала шморгати носом, роняючи поодинокі сльозинки. Мелані, благаючи доньку не плакати, шарпнулася підійти до неї, але чоловік відпихнув її, ледь не збивши з ніг. Він підхопив Сенді під лікоть із такою силою, що на руці дівчинки виникла велика гематома й вона зойкнула з болю. За секунду дитина відчайдушно ревіла.

– Стене, відпусти її!

Мати наскочила на чоловіка з кулаками, але сил не стало навіть на те, аби повернути до себе увагу. Він продовжував теліпати донькою, вимагаючи, аби та стулила свій писок. Зі Стенового рота скрапувала, як у знавіснілого бульдога, слина, а на шиї випнулася вена.

«Господи, що ж він робить?!»

Розум Мелані відмовлявся їй служити – вигляд заплаканої, з почервонілою рукою доньки позбавляв жінку здатності мислити, думки розліталися, як сухе гілляччя під натиском шаленого буревію. Безпорадна, вона лише повторювала спроби відірвати руку Стена від доньчиної. Марно – чоловік відмахувався від неї, як від набридливої мухи.

Нарешті збожеволілий пияк послабив мертву хватку й штовхнув Сенді на підлогу. Беззахисна дівчинка впала на підлогу, і далі гірко плачучи. Серце рвонуло з грудей бідолашної Мелані, а очі залила темінь гніву. Сьогодні цей гнів мусив вийти на волю. Мелані відчула дивний приплив адреналіну й несамовито заволала:

– Ах ти ж тварюко!!!

Жінка підскочила до чоловіка й щосили штовхнула його в груди. Цього вистачило, аби збити того з ніг.

– Ти більше не зачеши її пальцем!

Стен не тямив, як тендітна й слухняна жінка могла виявити до нього непокору, як узагалі наважилася підняти на нього руку. Він удома господар. Усе має бути за його бажанням. Оговтавшись, він сперся на лікті та спробував підвестись, але зруйнована алкоголем координація рухів підвела. Що це? Сила тяжіння виросла в декілька разів? Цього вечора чомусь усі повстали проти нього. Навіть закони фізики.

– How dare you push me?![25 - Як ти насмілилася мене штовхнути?! (англ.)]

З четвертої спроби Стенові вдалося підвестися. Часу не вистачило, аби відвести доньку подалі від місця конфлікту – Сенді так і залишилася стояти позаду матері, тримаючись за понівечену руку. Сльози й далі струменіли з її очей.

– Сука тупа! – У чоловікових очах палав дикий вогонь. Здавалося, він розірве жінку на шматки.

Жах скував Мелані, тож єдине, що вона могла зробити, – це затулити собою доньку й стояти, не зводячи очей зі Стена.

– Клята сімейка. Вам завжди кортіло підірвати мені життя, так?! – Він смачно відригнув і

плюнув собі під ноги. Видно було, що Стен обмірковує, як учинити зі своєю проблемною сім'єю.

– Що ти таке верзеш, Стене? – Пальці Мелані тремтіли, а голос зривався. – У всьому винен клятий алкоголь. Ми жили щасливо, доки ти не почав пиячити!

– Алкоголь... – повільно протягнув Стен, – ти більше ні про що не можеш думати. А ти ніколи не замислювалася, чому я почав пити?

– Через надмірну втому. Тому я й подумувала останнім часом, аби ми знову переїхали до Нью-Йорка.

– Мелані, я пив через недолугу сім'ю. Недолугу тупу сім'ю, яка ніколи й пальцем не поворухнула, аби мені допомогти.

– Що ти таке кажеш?!

– Ти ніколи не вважала за потрібне підпрацьовуватидесь. Завжди відсиджувала свою дупу вдома з тими малими. – Стен махнув рукою в бік заплаканої Сенді. – А я мусив гарувати на благо своєї любої сімейки.

– Тобто я мала покинути доньок самих?

– Відіслати їх до волохатої сраки! Не знаю. Мені байдуже!

Стен не усвідомлював, що крик став для нього звичним способом спілкування.

– Я ніколи не хотів дітей!

Мелані проковтнула язика. Усе життя вона думала, що перші місяці вагітності були дивом у їхніх стосунках. Вони сяяли та з нетерпінням очікували на оте поєднання двох таких несхожих людей. Невже все це було ілюзією?

– Але ж... ти... – Мелані не змогла закінчити речення.

– Але ж ти... – Стен передражнив дружину, розмахуючи руками й висолопивши язика. – Я завжди жертвував усім заради тебе! Заради тих двох...

– Мамо!

До кухні вбігла така сама зарюмсана близнючка Джессіка. Дівчинка хотіла сховатися від сварки в материнських обіймах, але на шляху стояв батько. Грізний, не зовсім схожий на того, якого вона зазвичай бачила, батько. Такий самий розкуйовджений і смердючий, але

цього разу з чорними очима демона й надміру червоним обличчям. Немов істота з її страшних снів. Від таких треба тікати подалі.

– Я тобі зараз покажу маму!

Перекривши дорогу Джессіці, Стен потягнувся до ременя з великою металевою пряжкою з гострими літерами «XL» на ній. Напруження, крики, дитячий плач... Здавалося, у будинку не лишилося жодної краплі добра. Здавалося, від шалу ненависті здригаються навіть його стіни.

Чоловік зігнув ремінь удвоє й замахнувся на доньку. Мелані не встигла зрозуміти, що відбувається, як пасок полоснув по обличчі дівчинки. Від удару металевої пряжки брова в дитини розсіклася, губа тріснула, а передній зуб вигнувся досередини, утворивши виїмку в неіснуючій усмішці. На підлогу бризнули краплини яскравої крові. Дівчинка знепритомніла. Тиша затопила кухню.

– Поглянь, що ти накоїла! – Стен не жалкував про скоєне. Він лише м'яв ремінь у руках і дико зиркав то на Мелані, то на Сенді.

Чоловік зробив крок до дружини.

– Не підходь... – тремтячи всім тілом, прошепотіла Мелані.

– Усе, що робиться, робиться на краще! Адже так кажуть, люба?

Перед Мелані стояв уже не Стен, а щось у його подібі. Розум чоловіка витав десь поза реальним виміром, покинувши тіло на поталу люті й ненависті.

– Не підходь, благаю! – Жінка з наближенням до неї Стена на крок відступала із Сенді назад. У її свідомості не залишилося нічого, крім страху, підживлюваного інстинктом самозбереження.

– Стій на місці, кохана... я тебе не чіпатиму. Обіцяю. Просто хочу обійняти тебе й помиритися...

Очі зяяли порожнечою, усмішка – зловтіхою.

– Справді... мені жаль.

Мелані зробила ще один крок назад і вперлася сідницями в стіл. Сенді притулилася до неї збоку, обхопила руками материну ногу й сховала на ній обличчя. Тільки одна думка пульсувала в голові переляканої до кінчиків нігтів жінки. Вона закинула праву руку за спину й почала наосліп обмацувати стільницю. Пальці налапали дощечку з нарізаною цибулею.

Трохи правіше лежав ніж.

7

65 км на схід від Вашингтона, США. 29 серпня, 2015 рік

О 15:23 Білл Гендерсон поспішав до конференц-зали. Голова організації, де працює, на його думку, понад сотня ні на що не здатних приматів, не повинен ось так заледве не бігти за якимсь дурнуватим викликом секретаря. Перший дзвінок Білл проігнорував, захопившись розгадуванням кросворда. Другий не на жарт роздратував і навіть викликав думку, а чи не жбурнути його в білу, викладену плиткою стіну. Коли в туалеті дев'ятого поверху пролунав третій дзвінок, Білл Гендерсон не витримав і вилаявся.

«They found something...»[26 - Вони щось знайшли... (англ.)]

Повз Гендерсона зі схиленими головами снували чоловіки в товстезних окулярах і білих сорочках із короткими рукавами. Люди, що не бачили денного світла більшість днів у тижні та втрачали мізерні залишки енергії на впорядкування отриманих на свої електронні пошти паперів і відеофайлів. Окремі з них так збіліли від браку ультрафіолету, що, здавалося, могли загубитися на тлі білосніжної, де-не-де потрісканої стіни. Білл Гендерсон цінував лише продуктивність праці, досягнуту завдяки багаторічному стажеві та відданості керівництву. Кожен рух найманого працівника він сприймав із байдужістю та природною огидою. «Я всміхнуся тим слимакам лише тоді, коли хтось із них помре, виконуючи свої обов'язки, – повторював містер Гендерсон, – бо це означатиме, що падлюка віддала власне життя праці. Це гідне пошани. В іншому разі працівник повинен розтовкти свій череп об бетон, мусить лягти кістками, але виконати свою срану роботу!»

У спітнілій від хвилювання руці знову завібрував iPhone. Четвертий виклик! Це щось надприродне: ще ніколи від керівництва не вимагали присутності на нараді так негайно. Це неймовірно дратувало, проте й лякало водночас.

Білл збив виклик одним простим рухом пальця й пришвидшив ходу. Перейти на біг означало принизитися.

Ще кілька кроків – і ліворуч з'явилася довжелезна, метрів із п'ятнадцять, стіна з тонованого скла. З іншого її боку вирував такий гамір, що вона буквально аж вібривала.

– Містере Гендерсон, – до чоловіка підскочив згорблений, нещасний на вигляд представник офісного планктону зі стосиком паперів, обклеєних помітками та виносками, – я хотів би, щоб ви...

– Get off[27 - Відчепися (англ.)], – випалив начальник і злісно зиркнув на підлеглого.

Двічі повторювати не довелося. Юнак обернувся й потупцяв назад, до своєї позбавленої сонця та надій на кар'єрне зростання нори.

– Білле, ти тут. – Обличчя його заступника полегшено зм'якло, коли він побачив шефа в конференц-залі.

– Грегоре. – Білл Гендерсон обмежився кивком голови й обвів поглядом продовгуватий овальний стіл.

Він сподівався побачити стіл заповненим. Чотирнадцять істот вищого гатунку, як зазвичай, – так називав він їх подумки. Проте присутніми були лише четверо: прес-секретар Аманда Ворд, голова відділу інформаційної розвідки Деніел Рамірес, заступник голови програми, Білла Гендерсона, Грегор Бойд і худорлявий хлопець років двадцяти п'яти, якого Білл бачив уперше. Усі щільно вмостились один біля одного за столом, але всидіти, вочевидь, не міг ніхто. Грегор узагалі походжав конференц-залою вперед-назад, нервово потираючи долоні.

– Це ти сказав Кейтлін надзвонювати, наче в неї проказа? – Гендерсон уп'явся гнівними очима у свого заступника.

– Ми не могли тебе знайти...

– А де, чорт забирай, ви мене шукали? – За п'ятдесят чотири роки нервових зривів гнівні розноси стали звичним стилем поведінки Гендерсона.

– Усюди. Не зважай. Ти мусиш дещо побачити.

– А це хто?

Гендерсон кивком голови вказав на хлопця, що сидів, мовчки вдивляючись у відкритий перед ним ноутбук. Керівник не бажав переходити до справ, не нагадавши присутнім іще раз, хто тут господар ситуації. Невиразне сум'яття, що смоктало під серцем увесь шлях до конференц-зали, тепер заступила звична владність. Чоловік запустив товсті, як сардельки, пальці в рідке волосся, надаючи йому бодай трохи охайнішого вигляду. У волоссі, добряче пригледівшись, можна було побачити поодинокі сиві волосини. Думки про старість і неможливість контролювати життя спливали в його голові щоразу під час зустрічі з другим Я перед дзеркалом. Але більше за визнання власної вже недалекої немічності гнітив страх втрати авторитету серед підлеглих, котрі зажадають скинути з трону підстаркуватого психа, замінивши його на молодшого й адекватнішого.

– Луїс Геррера, – хлопець не знав, чи вставати йому, чи взагалі кланятися, – комп'ютерна

обробка даних.

– Твій підлеглий, Раміресе? – Гендерсон глипнув на простягнуту руку хлопчини, але проігнорував її. – Збираєш у своєму відділку всі нацменшини?

– Я американець, сер, – тихо промовив Геррера, – народився в Цинциннаті, штат Огайо.

– Congatulations[28 - Вітаю (англ.)], – лише відмахнувся керівник.

Гендерсон урешті заспокоївся й після хвилинної паузи сів на чолі столу, вивчаючи поглядом присутніх.

– Кажіть, звідки така паніка.

– Луїсе, – озвався голова відділу інформрозвідки, – покажи відео.

Геррера мовчки виконав прохання свого боса й розвернув ноутбук екраном до Білла Гендерсона. За декілька секунд з'явилося блякле зображення, відзняте камерою спостереження в невеликій забігайлівці. Приміщення нагадувало гамірний паб, де половину площі займали барна стійка та високі стільці, на яких розмістилася дюжина чоловіків. З протилежного боку стриміли три столики, які також були зайняті відвідувачами. Усі пили пиво, заїдали гострими начос та енергійно вимахували руками. Звуків не чулося, але все в зображенні вказувало на неймовірний шум і хаос.

– Що це?

– Пам'ятаєш, що говорила Маерс? – запитав Грегор Бойд.

Гендерсон мовчки кивнув.

– Погляньте, – мовив Рамірес, тицьнувши в екран на одного з відвідувачів.

– Що це? – Гендерсонові довелося схилитися над столом, аби впізнати знайому ім постать. – Це він?

– Так, – цього разу відповів Грегор.

– А де звук? Лише сама картинка?

Луїс Геррера натиснув кнопку на клавіатурі – і кімнатою розлився незрозумілий шум. Вигуки й стогони скопища чоловіків відбивалися від стін, повертаючись до вух Гендерсона. Зазвичай камери в таких громадських місцях, як-от забігайлівки, ресторани чи супермаркети, записують тільки відео, без звуку, який, по суті, тут непотрібен. Однак у

нічних клубах чи пабах неспокійних районів варто мати в рукаві докази, якими можна було б скористатися в разі виникнення масових заворушень чи побоїщ. Власники саме таких закладів установлюють камери, обладнані мікрофонами. Це законно, якщо в закладі передбачено застереження «Ведеться відеонагляд». У пабі, до якого прикипіли очима чоловіки, таке застереження висіло позаду бармена, біля полиці з алкогольними напоями, проте так, що його заледве вдавалося розгледіти.

– Вимкніть цей шум.

Білл цього разу не кричав. Цікавість і спантеличення охопили його. Їхня робота вкотре дала плоди. Давно програма не отримувала таких глобальних, таких очевидних доказів правильності свого шляху. Залишалося просто діяти, діяти з іще більшим ентузіазмом. Нехай хто-небудь спробує зупинити його розігнаний двигун тепер.

– Ми можемо щось зробити зі звуком, аби почути, про що вони розмовляють? – Гендерсон звертався безпосередньо до Геррери.

– Так, – усміхнувся той, – це дуже легко.

«Якщо все здається легким – це означає, що працівник не надто вправний і робота вища за його розуміння, – подумав Гендерсон. – Мабуть, да Вінчі мав слушність».

– Я налаштував програму звукопросіювача, і загальний шум розчинився, виокремлюючи лише цей один, потрібний голос.

Тишу знову прорізав звук, проте зараз чіткий та одноголосий. Усі почули одного єдиного чоловіка, котрий перемовлявся про щось зі своїм співбесідником. Білл Гендерсон закріпив цей день у пам'яті як один із найзнаменніших і найперспективніших для його програми за останні два роки. Він підвівся, енергійно перестрибуючи поглядом з одного на іншого з присутніх.

– Чому ми раніше цього не зробили?

– Ми не могли його вистежити, – почав пояснювати Рамірес. – Він просто зникав, тож єдине, що нам залишалося, це виловлювати його на камерах спостереження. Цей тип надто обережний. Це вперше, коли він провтикав із камерами.

– Мабуть, поспішав, – припустив Грегор Бойд.

За чотири хвилини розмови чоловіки на відео розпрощалися, міцно потиснувши один одному руки, і попрямували до виходу.

Один із них сягнув до кишені штанів і витягнув телефон. Після кількох натисків на екран

приклав його до вуха та зник із поля огляду камери.

– З'ясуйте, кому він телефонував!

Гендерсон швидко вийняв iPhone та кивнув Грегорові. Ситуація вимагала мобільності.

– І викличте перекладача.

– Так.

– Хто є з виконавців?

– Треба дізнатися. Дай мені хвилинку...

– Мені потрібна Мелані Маерс, і негайно.

Грегор Бойд вибіг із конференц-зали з телефоном у руках. Усі навколо заметушились, як і до приходу Гендерсона. Аманда Ворд швидко щось занотувувала в записник – олівець у її руках аж димів. Рамірес телефонував підлеглим і раз у раз переказував ту саму інформацію, потрібну для негайного виконання, а Геррера зберігав файли на ноутбучі. За мить до зали знову ввірвався Грегор із неоднозначним виразом обличчя. Позаду плентався низькорослий китаець Лі Діксон – очільник підрозділу програмного забезпечення виконавців.

– Де Маерс?! – зайшовся криком Гендерсон і знову запустив пальці у волосся. Він сподівався, що дрібні, доведені до автоматизму рухи руками – тріскання суглобами пальців, застібання та розстібання верхнього гудзика сорочки чи пригладжування зачіски – дадуть змогу погамувати нервовість, проте дуже помилявся.

– Діксон останній, хто її бачив. – Грегор указав на китайця, котрого щойно ввів до конференц-зали.

– Кажи, де вона, бо полетиш назад до свого Токіо, Діку!

– Пекіна... – Китаець проковтнув образу, якою Гендерсон постійно користувався (ішлося не про плутанину з містом народження, а саме про глузливе скорочення його імені[29 - Dick — чоловічий статевий орган, член (англ.).]). – Мелані поїхала до Барселони. У неї відпустка. Принаймні вона так говорила.

– Яка в сраку відпустка? Знайди мені Маерс! – Гендерсон тицьнув вказівним пальцем у груди китайцеві, а потім обернувся, звертаючись до кожного з присутніх. – І ти! І ти! І ти! А ти, Амандо, подбай, аби все, що зараз відбулося, не вийшло за межі цієї конференц-зали. Стеж за кожним виданням. Не дозволяй жодному бодай слово написати на цю тему.

Інакше всім голови повідриваю! Зрозуміло?

– Так, сер.

Жінка швидко зібрала речі й кулею вилетіла із зали. Решта на знак згоди кивнули й умить пощезали за дверима.

8

Львів, Україна. 1 вересня, 2015 рік

Малий завжди був розумніший – мабуть, радше кмітливіший – за однолітків. Зі сповитку Лука привчився поводитися тихо. На відміну від більшості батьків, ми з Катериною не зривалися посеред ночі, ледве зачувши його неспокійне пхінкання. Щойно малий почав розуміти, що таке солодощі, то взяв за звичку не затискати їх у кулаці, доки ті розтануть, а щедро ділитися з усіма довкола. Іноді я говорив, що мій син зламався, на що Катерина, проводячи долонею по моїй щоці, казала, що коли й так, то брак успадковано від головного виробника, а термін гарантії, щоби його повернути, давно вже сплив.

Однаке хлопчикові подеколи набридало грати роль врівноваженої дитини, і він викидав коника. Так, після святкування його п'ятого дня народження трапився інцидент. Наша квартира в Тернополі тоді нагадувала поле військових дій: кольорові кульки та конфеті валялися по всіх кімнатах, а до заповнених брудним посудом і недоїдками солодкого столів зліталася дрібна мошва з усієї вулиці. Я протестував проти запрошення стількох гостей, але дружина обстоювала думку, що, коли хочемо злитися з місцевими та не почуватися відлюдьками, слід покликати якомога більше дітей із будинку та відповідно їхніх батьків. Це б убило двох зайців: ми мали б нагоду перезнайтися з нашими сусідами, а Лука – завести нових друзів.

Скориставшись із відсутності уваги, Лука вхопив до рук тюбик із клеєм і пачку сірників, що лишилася на столі після запалювання свічок на торті, та зачинився в туалеті, гукнувши нам, що побіг туди в справах. За трохи Катерина вловила легкий запах горілого. Визирнувши у вікно, я заспокоїв дружину: на вулиці, у сміттевих баках, хтось підпалив пакет, тож сморід розносило на весь район. Проте, зачинивши вікно, відчув, що запах лише посилюється. Не розуміючи, що відбувається, я вишукував джерело ідкого запаху, а знайшов... причмеленого Луку. Скрутившись калачиком і звісивши голову поміж колін, він сидів у кутку. Я зрозумів, що малий щось накоїв, і мигцем побіг до туалету. Від побаченого там мене затрусило: від пожежі нас урятувала ванна, розташована в спареному з туалетом приміщенні. Набрана в ній вода тихенько колихалася й нагадувала туманно-сірий мул. На килимі, подарованому нам на новосілля, красувалися дві пропалини, присипані дрібним чорним попелом. Як виявилось, Лука вирішив провести

дослід, з'ясовуючи, як добре горітиме склеєний двома чи трьома шарами туалетний папір. Малий підніс запалений сірник до паперу, і той умить спалахнув, почавши скрапувати й утворювати на килимі невеликі дірки. Якби туалет не був спарений із ванною чи у ванні не стояла по вінця вода, хлопчик не мав би чим загасити палаючий килим і квартира згоріла б під три чорти. Катерина довго намагалася вгамувати мій гнів, але тоді я вперше – щоправда, у півсили – приклався рукою до сідниць малого.

У спогади вдерлось гучне «гуп», немов від падіння чогось важкого, а потому дикі вигуки. Аудиторією гасали студенти. Я повільно оглянув приміщення, зупинившись на великому дерев'яному столі під настінною дошкою. На обличчі мимоволі з'явилась усмішка.

– Хто знає, що це за предмет?

– «Слов'янська міфологія», – швидко, наче змагаючись із невидимим суперником під час вікторини, видала дівчина з другого ряду. Решта або просто мовчали, або потай копірсалися в телефонах.

– Добре. Почнемо з основного – початку. Як утворився світ?

– Після Великого вибуху[30 - Великий вибух – фізико-космологічна теорія про ранню стадію еволюції Всесвіту з надзвичайно щільного та гарячого стану, який існував близько 13,8 млрд років тому. За теорією, до Великого вибуху Всесвіт перебував у сингулярному стані, тобто мав нескінченну густину й температуру. Близько 13,8 млрд років тому відбувся вибух, після якого Всесвіт став розширюватися так швидко, що з чистої енергії почали зароджуватися перші субатомні частинки, які через тисячі років перетворилися на перші атоми. Основні постулати теорії сформулював бельгієць Жорж Леметр.], – знову мовила дівчина, – тринадцять мільярдів років тому.

– Хіба?

– Тобто? – саркастично стрельнув словами один зі студентів. – Це ж науково підтверджений факт.

– Ну, я б не констатував, що це на всі сто відсотків підтверджений факт, – усміхнувся я. – Може, дехто підзабув, але створення Всесвіту внаслідок Великого вибуху – гіпотеза. Одна з багатьох. І загалом ідеться не про вибух у звичному для нас сенсі. І стався він не в якійсь певній точці простору. Так, безсумнівно, цю гіпотезу визнано однією з найреальніших і найімовірніших, але все ж вона є гіпотезою. Хіба можна стверджувати щось, що не до кінця доведено? Людство до сьогодні не може з упевненістю сказати, звідкіля все це в біса взялося.

Я роззірнувся з розведеними руками, акцентуючи на всьому: повітрі, столі, голосі. Усьому довкола мене та моїх слухачів.

– І це відкриття відбулося доволі нещодавно, якщо взяти до уваги всю історію людства. Упродовж тисяч років різні культури виробили своє уявлення про модель створення світу. Можете назвати приклади?

У глибині аудиторії піднялася рука, після чого пролунав низький і впевнений хлопчачий голос:

– Ну, мабуть, найбільш відому модель створення світу описано християнством у Біблії.

– Найбільш відому для нас, – виправив я його. – І про що ж там сказано?

– Що першого дня Бог створив космос і Землю, а також світло й темряву. Другого – простір і воду. Третього – землю з рослинністю.

– А четвертого, – утрутилася дівчина із зібраним у хвостик волоссям, яка сиділа в першому ряді, – небесні світила, тобто зорі й усяке таке.

– П'ятого дня Бог створив істот, що живуть у воді та повітрі, а шостого – решту тварин і людей. Ну, а сьомого Бог стомився та вирішив відпочити. Відповідно й ми відтоді відпочиваємо в неділю.

– Чудово. Як щодо теорій створення світу в інших релігіях? Може, міфологіях?

Руку підняв мускулястий хлопець у сонцезахисних окулярах. Він сидів, не знімаючи окулярів, у приміщенні, у широкі вікна якого сонце зазірало лише крадькома.

– Скандинави вірять у Вальгаллу. Там живуть боги, і туди потрапляють люди, котрі померли на полі бою. У них спершу виник велетень, а потім із його тіла – боги Одін, Вілі й Ве. Після того боги створили нас і помістили в цей світ. Вони його називали Мідгард.

– І?..

– Ну, це все.

– Гм... ґрунтовно. Сповнена дивовижних фактів і міфічних оповідей, що повністю відображають картину створення світу скандинавського народу, історія.

Студенти вперше голосно розсміялися. Це означало, що авторитет, який хлопець в окулярах вигадав собі сам, насправді не надто хвилював інших. Усі лише зраділи нагоді

покепкувати з нього.

– Пробач. Звісно, моїм знанням у цій сфері ще далеко до твоїх, – мабуть, частіше треба носити сонцезахисні окуляри в приміщенні, – але дозволю собі трохи доповнити твою розповідь. – Хлопець почервонів, ніяково стягуючи окуляри з обличчя й не забуваючи грізно поглипувати на декого з присутніх із німою обіцянкою порішити до кінця дня. – Усе почалося в безодні Гіннунгагап, коли змішалися іскри вогню з царства Муспельхейм і льоду з царства Ніфльхейм. Як наслідок постала перша жива істота – велетень Імір (його згадував раніше наш науковець). З тіла велетня виникли ті самі брати-боги, що започаткували світ, у якому були небо, земля й заморське королівство велетів Йотунгейм. Створивши пізніше людей, вони поселили їх на землі, проте відгородили від велетів стіною з повік Іміра, якого вони вбили. Це стисло. Думаю, поправки не суттєві, але все ж...

Дівчина з хвостиком рвучко піднесла руку.

– Слухаю.

– Про індуїзм. – Вона вичікувально зробила паузу, а коли я ствердно кивнув, заторохтіла: – Існує як мінімум три версії створення світу: з космічного яйця, з первинного тепла та з жертви першолюдини Паруші самій собі, тобто з частин її тіла.

– Чудово, Мар'яно, але існує ще й четверта версія – з первинного звуку ом, який видобув Шива зі свого барабана. Ом – це, так би мовити, первинна мантра. Ом є найсвятішим звуком в індуїзмі, бо символізує Брахман, тобто вищу реальність, Усесвіт. Ти ж мала б це також сказати. Хіба у Вікіпедії цього немає? Наступного разу телефон ховай пильніше, але загалом добре.

Дівчина самими губами промимрила «вибачте» і сховала телефон до сумки, що лежала перед нею на столі. Подруги з-за плеча посміювалися з її невдачі.

– Що ж, гаразд, – я продовжував вступне слово, дедалі ближче добираючись до суті. – Жити – це чудово, але запитання «Звідки ми тут?» і «Як усе це створилося?» залишаються актуальними для людей і досі. Саме «Як?» і «Чому?» штовхають людство вперед, змушують рухатись, а не стояти на місці. «Дурень завжди знає відповіді, а мудрець – запитання». Усі винаходи та революційні перевороти є плодами саме таких запитань. Люди не можуть жити в незнанні й повсякчас намагаються пояснити нерозгадані феномени, знайшовши відповідь на запитання «У чому сенс життя?», «Чи існує життя десь іще, окрім Землі?» або «Хто збудував піраміди?». Саме відсутність відповідей і тримає людей на плаву. Хтозна, що було б, якби людство дістало відповіді на всі можливі запитання. Найбільша ймовірність – люди втратили б стимул до будь-якої праці, зокрема й розумової. Це відтак спричинило б жадливу деградацію та подальше вимирання Homo Sapiens[31 - Людина розумна (лат.)] як виду. На щастя, дивовижні відкриття зумовлюють виникнення інших, іще більш запаморочливих запитань. Така дилема поставала й перед

нашими предками. Далекими предками. Ще відтоді, як люди почали мислити як розумні істоти, у їхні голови закрадалося питання про власне існування. Світ сповнений безлічі цікавих і незабутніх культур, котрі мають свої особливості, що створюють їхню оригінальність, автентичність. Різні мови, різні боги, різні мистецтва, різні думки, але постійно однакові запитання. Відповіді на них найнеймовірніші, бо навіть зараз людство не змогло б створити таке розмаїття фундаменту власного існування.

– Можна? – Дівчина праворуч від мене підняла руку.

– Так, прошу.

– Яка мета ваших лекцій? Ви справді вірите, що, якщо ми знатимемо різні погляди на створення світу, це нам чимось допоможе в житті? Мій батько тяжко працює в півтори зміни на фабриці соків, а мати – продавець на базарі. Якщо я прийду сьогодні додому й розповім усе це їм, то дуже сумніваюся, що їхня кар'єра та світогляд підуть угору. Мої тим паче.

– Не заперечую, більшість із вас – а може, й усі – ніколи не скористається цими знаннями. Та ви мусите засвоїти одну річ: важать не імена чи назви божественних місць. Деталі відіграють не таку роль, як загальний принцип створення ідей, їхній рух, розвиток, причини та наслідки. З цього слід робити висновки. Вінстон Черчилль якось сказав: «Що довше ми дивимось у минуле, то далі зможемо зазирнути в майбутнє». Я стану найщасливішим викладачем у світі, якщо, осягнувши принципи світотворення, ви зробите науковий, психологічний чи будь-який інший прорив. Бодай у своєму житті.

– Дякую. – Дівчина всміхнулася, але з вигляду було зрозуміло, що відповідь її не вдовольнила.

– Отже, ось вам найпоширеніша старослов'янська теорія походження світу. Стисло, аби не затягувати й не перенасичувати ваші мізки. Слов'янська міфологія оповідає нам про Темряву, про нескінченну Ніч, що заповнювала початок початків. У вічній пустоті не можна було розгледіти абсолютно нічого. У цьому безмовному холодному просторі летіло всевидяче, всеосяжне Око. Ви запитаєте, звідки воно летіло, якщо всюди порожнеча, усюди темрява? – розвів я руками, підвищуючи голос. – Так ось, летіло Око з глибини Темряви, діставалося зі Старих Світів з єдиною метою – створити в безмежній Темряві Новий Світ. Належало воно ще ненародженому Першобогу. Його звали Род. Це ім'я бажано запам'ятати – ви ще не раз почуєте його. Оку ніяк не вдавалося знайти хоч якусь можливість створити світ, заради якого воно пронизувало Темряву. І... воно заплакало. Зі зроненої сльози зародилися Першоптиця та Першобог – Сокіл-Род. Золоте пір'я птаха блиснуло так, що прорізало чорну Ніч, і, відчувши свободу, Птиця-бог розправила свої крила й закружляла навколо Ока.

Засмутившись від самотності, Сокіл-Род також заплакав. Як бачите, дуже чуттєве й

емоційне в старослов'янській міфології зародження світу. У жодній із релігій ніколи ще так не плакали під час цього процесу. Коли сльоза, яку назвали золотою Сльозою-Росинкою, крапнула на всевидяче Око, воно почало розростатися доти, доки не перетворилося на великий острів, поглинутий Мороком і Темрявою. Тоді Сокіл-Род зронив іще одну сльозу, яку назвали срібною Сльозою-Росинкою і яка, упавши на острів, обернулася озером Живої Води. Смарагдова Сльоза-Росинка, третя та остання, породила квіти й рослини, які вкрили суху й чорну землю острова.

Коли Сокіл-Род спустився на землю, то за трохи зніс Золотий Жолудь, із якого виросло величезне Прадерево – іноді його називають Прадубом, або Дубом-Стародубом. На його гілках зав'язалися плоди безсмертя – молодильні яблука. Тоді Сокіл-Род злетів на верхівку Дуба-Стародуба та вигукнув: «Я створив цей рай, і тут мое місце на віки вічні. Звідси, – з Вирію, – я буду творити Новий Світ!»

За певний час Сокіл-Род зніс іще два яйця – біле та чорне. Коли вони впали в озеро Живої Води, з них утворилися Чорний і Білий Лебеді. Мирно жити вони, на жаль, не змогли. Побачивши, як Лебеді почали битися між собою, Сокіл-Род вигукнув з вершини Дуба: «Зупиніться. Я дам вам Слово та Розум, тож, вийшовши з води, станьте з обох боків мого Дуба!»

– А чому вони побилися? – запитала дівчина в окулярах і синьому светрі.

– Тому, що це споконвічна проблема світлого й темного. Це речі, які хоч несумісні між собою, проте існувати одна без одної не можуть. Це так, якби темрява – це відсутність світла, а зло – відсутність добра. Відсутність у певній ситуації. Ці речі є взаємопов'язаними, попри те, що кожна намагається ствердити свою бездоганність і зверхність.

Тлустий хлопчина поцікавився:

– Тобто цей Род є основним божеством, батьком усіх інших богів?

– Рода не можна сприймати, як якесь окреме божество, – заперечив я. – Образ Рода є скрізь, він пронизує все, що ми можемо бачити навколо. Род – це загалом природа у всьому своєму розмаїтті та різновидах. Він саме життя. Набуваючи виявів у житті власне матерії, він дає змогу тій самій матерії бути живою. От, наприклад, будь-який організм складається з клітин, які відповідно складаються з молекул, ті – з атомів, а ті – з елементарних частинок (протонів, електронів і нейронів). Хоч і останні також складаються з іще менших, фундаментальних частинок – кварків. Вважали, – а дехто вважає й досі, – що все це окремо не живе, а є просто набором речовин, сполук, поєднань і їхніх комбінацій, але як би ви не збирали їх в одному місці та як би не перемішували, у вас не вийде живий організм. Цього замало. Аби стати живою, матерії потрібен іще один фактор. Вона набуває його лише в разі природного народження, а не штучного створення.

– То ви говорите про душу? – припустив хлопчина, насупившись і звівши на носі брови. – Таке саме кажуть про людську душу, що, коли вона покидає тіло, організм чи матерію – байдуже, наступає смерть.

– Ось бачиш, скільки всього схожого між світовими релігіями. Душа існувала задовго до насадження християнства. От тільки назва її була іншою. Фактором, який змушував організм жити, був саме Род. Вам достатньо лише вдуматися у звучання таких слів, як «народження», «природа», «родина».

Дехто всміхався, хтось замислено нотував мої слова, а із задніх парт долинуло дівоче «Та хто він такий, аби я його слухала?», однак я продовжував свою лекцію.

9

– Ну? Розповідайте вже.

Я кинув підозріливий погляд на Віктора Петровича, який тільки те й робив, що всміхався, оглядаючи нас. Саме була обідня перерва, тож, присівши з чашками, наповненими гарячими напоями, за свої столи, ми через тісноту кабінету опинилися майже в колі. Ми всі, крім Юрія. Петрович підіймав свою чашку до вуст, і тоді його усмішка зникала, щоб за дві секунди з'явитися знову. Михайлівна, наче медитуючи, завмерла із заплющеними очима. Ірина мовчки наминала печиво, запиваючи його чорним, як смола, какао.

– Ти про що?

– Сидите, усміхаєтесь. Не хочете поділитися?

– Хех. – Вусань, лагідно всміхаючись, на мить поринув у спогади, а потім продовжив: – Це справді цікава історія. А те, що головним героєм є саме ви, а не отой шалений молодняк – тільки додає перчинки.

– Не тягніть. – Мій голос виказував приховане бажання переконатися, що все було не так жахливо, як я собі уявляв.

– Пізніше, – відповів завкафедри, зробивши ще один ковток, – дочекаймося Юрія. Без нього розповідь буде не такою цікавою.

– Я такого хлопа собі підчепила, доки ви танцювали, – ностальгуючи й усе ще не розплющуючи очей, промовила Михайлівна з ледь помітним сумом. – Ох він мені жару дав. Не те, що ви всі. Даліборє, ти в ліжку порівняно з моїм Борисиком, певне, мало що відаєш.

Чай умить піднявся горлянкою назад і з кашлем вихлюпнувся на поверхню столу. Мов потопельник, я роззявленим ротом хапав повітря й водночас осмислював слова старої.

– Не зважай, Даліборе, – кинула Ірина. – Борис – її кіт.

– Михайлівна спить із котами? – не втримався я.

– Ні... мабуть. Але полюбляє використовувати ім'я кота у своїх фантазіях про чоловіків. Хоча знаеш... хтозна, що коїться в житті нашої мадам.

– Михайлівно, знайдіть собі чоловіка й припиніть, будь ласка, ділитися з нами своїми збоченими фантазіями.

– Юний мій орлику, – скрипнула шиєю стара, – не знаю, чи й знайдеться хтось, вартий такої гарячої жінки.

– Справді, – погодився Віктор Петрович. – Проти таких фактів не попреш.

За спиною голосно рипнули двері. До приміщення повільно, ледве переставляючи ноги, вповз Юрій. Усмішки на наших обличчях умить змінилися співчуттям. Той підійшов до столу, лівою рукою тримаючись за око. Нічого не кажучи, ухопив одне печиво й закинув собі до рота. Після того розвернувся й потупцяв у протилежний від нас бік.

– Усе гаразд, мужиче?

У відповідь лише нерозбірливе бурчання. Хлопець упав за свій стіл і заховав голову поміж пліч. Ми мовчки презирнулися, мов очікували одне від одного на якісь дії.

– Юро, усе добре? – Я не розумів, чому Віктор Петрович хитро посміюється. – Ірино, ти знаєш, що сталося у тому пабі?

– Приблизно. Я тоді покинула вас на хвилику, а коли повернулась... Загалом останнє, що бачила, то це те, як танцювали повільний танець, а він, – вона вказала пальцем на Юрія, – запросив красуню з-за сусіднього столика.

– Ну й що тут такого?

– Даліборе, вона сиділа з отаким здоровилом. – Ірина широко розвела руки. – Юрій йому в пуп дихав.

– Он воно що, – повільно протягнув я, розставляючи в голові все на свої місця. – Що ж, що було далі, не важко здогадатись. Юрку, ану покажи око.

На мое прохання той показав середній палець. Ми всі підвелися й підступили до хлопця.

– Ніколи в житті більше з вами нікуди не піду. – На стіл крапнула слина. Хлопець нагадував немовля під час серотонінового провалу[32 - Серотоніновий провал – депресія після вживання екстазі, від чого головний мозок страждає на нестачу гормону серотоніну].

– Щоразу так кажеш, – відрізав Віктор Петрович, – і однаково не можеш всидіти вдома.

– Що там було?

– Покажи. – Ірина наблизилася й обережно забрала Юрієву руку з ока. – Здається, дехто має тиждень вихідних. – Велика синя гематома, посічена тонкими червоними судинами, як суха пустеля тріщинами, забезпечила хлопця кількома вихідними (працювати зі студентами з отакою мармизою просто неможливо).

– Ха-ха, як смішно! – жовчно кинув постраждалий і, знову затуливши око, бухнувся головою на стіл.

– Холодне прикласти? – Ірина єдина виявляла турботу.

– Груді приклади. Думаю, вони більше допоможуть.

– На жаль, тільки за записом. А от прохолодна ложка завжди вільна.

– Учора цілий день прикладав. Допомогло, як бачиш. Майже не видно. – Хлопець провів у повітрі навколо гематоми пальцем.

Лише Віктор Петрович задоволено посміювався та потирив руки в очікуванні розповіді, що ж сталося.

– Так, ну то просвітїть нас нарешті, – тепер упевненіше вимагав я у вусаня.

– А що тут розказувати? – розвів він руками. – Що можна розказувати, як через тебе, Даліборе, нам тепер до того пабу зась!

– Що?!

Я опинився на перехресному вогні питальних і водночас недовірливих поглядів. Дике сум'яття вкрило мое тіло дрібними пухирцями, спричиняючи легке запаморочення. Паб був рятівним пристановищем для моїх колег, а завдяки мені вони тепер там персони нон грата.

– Як же це?... Чому?..

– А ніхто не знає, Даліборе. Хоча певною мірою ми тобі й подякувати маємо.

– Що? За що?

Я не знав не те що казати, а й навіть що думати. Хотів щось пояснювати, виправдовуватись, але тільки сконфужено стовбичив перед завкафедри.

– Давай по черзі, – почав розмірено Віктор Петрович. – Ми добряче так випили, може, більше як пляшку на кожного, а тоді спустилися до нижнього залу, де наш юний Паваротті бажав явити свій талант перед публікою. Співак із нього не дуже, але під градусом і під таке пішли танцювати. За хвилин двадцять я попросив бармена про вільний столик уже тут і щоб нам перенесли рахунок згори. Ми замовили ще випивки, а Юрій – собі пляшку горілки. Думав, мабуть, поділитися з кимось, не знаю, а зрештою допив її сам.

– Горілки?! – обурився я, не помітивши, що скрикнув на всю викладацьку. – Пляшку? Він же перед тим брендів пив.

На слова Петровича Юрій лише винувато похнюпився й відвернувся до стіни.

– Так от, після тієї горілки Юрію закортіло потанцювати на барній стійці з Михайлівною.

– Ой, пам'ятаю... – Ірина спалахнула й сховала обличчя в долоні, якою вже вчетверте поправляла волосся.

– Тебе, Юро, може б, іще й сприйняли в ролі танцівника, а от наша Михайлівна викликала неоднозначну реакцію охорони. Вас швидко прибрали. Ми з Іриною мовчки сиділи за столиком і не встрявали. Зізнаюся: нам до біса було цікаво, чим усе закінчиться.

– А ви чому все пам'ятаєте? Пили ж із нами разом, – таким обережним випадом я спробував захиститися від нападу на власне его.

– Я не пив відтоді, як спустилися в караоке. У нас з Іриною добре розвинуте відчуття міри. Ну, а Михайлівна як порожній бак із діркою на дні – лий-лий, а по вінця ніяк не наповниться.

– Чому ви не зупинили нас?

– Я ж вам не батько. Ви всі дорослі люди. – Віктор Петрович, усміхаючись, продовжив: – Тоді заграла повільна музика, і дівчина в червоному (та сама красуня) запросила нашого хлопа на білий танець, Ірина – тебе, ну а ми з Михайлівною залишилися за столиком. Перед наступною піснею Ірина побігла в туалет і пропустила найцікавіше. Під Confessa

Челентано Юра почав опускати руки з плечей дівчини до талії й нижче. Дівчина відмахувалася, на що нагодився її здоровило. Направду, – вусань напнув груди й добряче поплескав себе по животі, – такого мужлана я ще не бачив. Він схопив дівчину за руку та поволік за собою, вигукуючи якісь матюки. А ти, розумнику, – він указав пальцем на Юрія, – почав відповідати. Куди там, ще й побіг навздогін. Той, не довго думаючи, облишив дівчину, розвернувся і... Що далі було...

Віктор Петрович аж прицмокнув язиком і похитав головою з боку в бік. Його брови нагадували малих непосид, які стрибають то вгору, то вниз. Ще трохи – і вони б узагалі вилетіли з обличчя.

– Результат на лице.

– Найцікавіше було попереду. Далібор скочив захищати нашого мачо, зацідивши здорованеві кулаком у горло, а потім – у лоб. Чіткими прямими ударами. На ту катавасію відразу прибігла охорона й узялася нас випроваджувати. Не знаю, що відбувалося далі, бо вивели мене першим: столик стояв одразу біля виходу. За мною на подвір'ї опинилися Михайлівна й Ірина. Згодом виштовхали й Юру, а от тебе, Даліборе, ми не бачили хвилин із десять.

– Що я там робив?

– Спершу я подумав, що ти затримався, аби все владнати, та щойно зібрався зайти досередини, як звідти з'явилося двоє охоронців і, шарпаючи за сорочку, викинули тебе на вулицю, мов ганчірку. Наступного дня я зайшов до «Медіавалю», аби якось перепросити або хоча б дізнатися, що сталося тоді всередині, однак вхід мені перегородив адміністратор, який заявив, що нам «Медіаваль» тепер відвідувати заборонено. Нам пощастило, що вони не викликали поліцію. Даліборе, ти не покращував там ситуацію, а, навпаки, п'яний, із заплющеними очима ліз дубасити охоронців.

– Я?!

Мозок відмовлявся вірити в почуте. Це розіграш?! Одначе Петрович мав доволі серйозний вигляд. Та й біль у нозі й порвана сорочка вказували на реальність сутички. Окрім усього, я здогадувався про зміни своєї поведінки під впливом алкоголю. Але чому я зірвався, захищаючи ледь знайомого хлопця?

– Не хвилюйся, паб ми знайдемо інший. Їх багато в нашому місті.

– Мені дуже соромно. – Я схилив голову, важко добираючи потрібні слова. У той момент земля просто-таки тікала з-під ніг. – Вибачте, я... Якщо можу чимось загладити свою провину...

– Припини вибачатися, – перебив мене помахом руки завкафедри. – Усе нормально. Було весело. Таких гулянок ми ще не бачили. Ха-ха-ха.

– Це точно. – На обличчі сумного Юрія з'явилася стримана усмішка. – Якщо ти наваляв тому гівнюкові, то з мене ще й пиво.

– Даліборе, – Михайлівна підвелася зі стільчика, – ти навіть не уявляєш, як бракувало мені таких емоцій упродовж останніх років. Ще більше кортіло, аби хтось урешті намилив морду тому пришелепкуватому, – і кивнула в бік Юри, – тому ми тобі ще й подякувати повинні.

На моім присоромленім обличчі спалахнула знічена усмішка. За нею я ховав внутрішню гіркоту. Колись я добряче поплатився за слабкість перед алкоголем і бажанням оновити склянку. Те бажання дедалі більше продиралося крізь ґрати самоконтролю, затираючи давню обіцянку.

Тільки не знову...

10

65 км на схід від Вашингтона, США. 29 серпня, 2015 рік

Після покvapливих зборів Гендерсон дістав телефон із внутрішньої кишені піджака й набрав номер, якого не було в телефонній книзі. Ці цифри він набирав напам'ять. З телефона пролунав спокійний голос керівника Управління технічною розвідкою, що належало до складу Розвідувального управління Міністерства оборони Сполучених Штатів Америки.

– Такий пізній дзвінок, Білле, – сказав Томас Фостер, – давненько не чув тебе.

Гендерсон зазірав у глибінь сутінок, споглядаючи почервонілі хмари біля сонця, і повільно потирав скроні. Надійні зв'язки з найважливішими управліннями країни вселяли гордість і підживлювали самоповагу: не кожен міг отримати бажане так легко. Він міг. Для досягнення теперішнього свого авторитету, тобто посади, яка давала зараз змогу спокійно сидіти в шкіряному кріслі програми, Гендерсонові довелося багато чим жертвувати. Дзвінок Фостеру був не бажаний, але необхідний. Білл знав, що відтепер буде винним керівникові Розвідувального управління, а бути боржником – риса слабких. Або ж тих, для кого слабкість – метод зростання.

– Привіт, Томе, – вдав привітність Гендерсон. – Мушу просити про послугу.

– Слухаю. – Фостер умить посерйознішав, після чого запанувала глибока тиша.

Гендерсон спробував одразу випалити слова прохання, однак затнувся. Слід сформулювати речення так, аби прохання звучало радше як ствердження.

– Мені потрібні певні дані Дата-центру АНБ[33 - Агентство національної безпеки (англ. National Security Agency) – Агентство криптологічної розвідки США, що є частиною Міністерства оборони й відповідає за збір та аналіз іноземної розвідувальної інформації й захист інформаційних систем і комп'ютерних мереж уряду США. На відміну від ЦРУ, не використовує агентів в інших країнах.].

– І ти хочеш, аби я дав тобі засекречені матеріали, так? З якого б це дива?

– Припини, ми ж на одному боці. Тим паче я потребую всього декількох переписок з електронної пошти та ще пару перехоплених дзвінків.

– Це не так уже й просто.

– Простіше, ніж впертися по телефону, – майже глузливо проторохтів Гендерсон. – Ти ж маєш оті забавки – PRISM, DRTbox і біс його знає, що ще.

Цінність послуги зросла в десятки разів, адже DRTbox – не тільки секретний, а й, по суті, незаконний проект поліції. За допомогою цієї військової технології контролю, що вможливлювала відстеження та переривання телефонних викликів, електронних листів і текстових повідомлень, правоохоронні органи мали змогу водночас прослуховувати тисячі користувачів без їхнього відома та згоди. Пристрій, розроблений Digital Receiver Technology – дочірньою компанією Boeing[34 - Boeing – одна з найпотужніших світових аерокосмічних та оборонних корпорацій, яку заснував 1916 року Вільям Боінг у Сієтлі, США. «Боінг» є найбільшим за кількістю поставок і замовлень у світі виробником літаків.], умонтовували на літак, безпілотник або ж гелікоптер, тож за один політ він під'єднувався до даних десятків тисяч мобільних телефонів.

Майже всі телефони працювали з мережами 3G, 4G чи LTE, які використовують стійке шифрування для збереження безпечності каналу зв'язку між телефоном і локальною вишкою мобільної мережі. У разі відсутності доступу до таких мереж телефон переходив до з'єднання GSM, у якого немає автентифікації вишок, погані ключові алгоритми та слабкі алгоритми шифрування, що легко припускало злам. DRTbox застосовував цю функцію, реалізуючи атаку відкату, і таким чином повторно задіявав усі атаки GSM для зламу шифрування. Окрім того, пристрій збирав IMEI – International Mobile Equipment Identity, міжнародний ідентифікатор мобільного пристрою, – число, унікальне для кожного апарата. Контрольний пристрій DRTbox фактично виконував атаку man-in-the-middle, яку майже не могло бути виявлено користувачами та яка давала змогу правоохоронцям перехоплювати розмови й повідомлення і злочинців, і пересічних осіб.

Однаке той пристрій – лише маленьке гіменце порівняно з гнояркою після того, як коров'ячій череді згодували тонну проносного. Секретна розвідувальна програма PRISM, про яку випитував Гендерсон, була ледь не вершиною технологій збору даних. Вона передбачала можливість стеження за будь-якими користувачами, – і громадянами США, і особами поза межами країни, – використовуючи глобальну мережу інтернет. За допомогою PRISM АНБ отримувало дані електронної пошти; відео-, фото- та голосові повідомлення; передавані файли, паролі й особисту інформацію із соціальних мереж, як-от Facebook. У листопаді 2010 року обмеження з боку керівництва АНБ було скасовано й співробітники агентства почали обробляти дані телефонних дзвінків та інтернет-листування для перевірки активності іноземних розвідок. Система прослуховування давала змогу зводити дані про телефонні дзвінки в єдину схему з інформацією з відкритих, комерційних та інших джерел, інформацією страхових ідентифікаторів, банківських кодів, профілів Facebook, пасажирських списків на транспорті, списків виборчих дільниць. Збір міг поширюватися через знайомства від однієї людини до десяти чи двадцяти окремих гілок.

– PRISM? – насмішувато запитав Фостер. – Ти ж знаєш, що після зливу Сноудена[35 - 3 червня 2013 року колишній працівник ЦРУ та АНБ США Едвард Джозеф Сноуден передав газетам The Guardian і The Washington Post засекречену інформацію про відстеження урядом США інформаційних систем багатьох країн світу, прослуховування та збір даних про громадян США й не тільки. Едварда Джозефа Сноудена було заочно звинувачено в шпигунстві й оголошено в міжнародний розшук. Зараз підозрюваний проживає в Росії, яка надала йому політичний притулок.] нам ведеться несолодко. Особливо з цією програмою збору даних.

– Усе буде лише в межах країни, – запевнив його Гендерсон. – Це до біса потрібно, інакше я б не телефонував. Ти ж знаєш.

Голова Управління технічною розвідкою важко зітхнув і кілька секунд обдумував, що відповісти.

– Подивлюся, що зможу зробити, – врешті сказав він.

– Дякую.

Гендерсон не наважувався першим закінчити розмову, вичікуючи на наступні слова Томаса Фостера. Упевненість у виконанні прохання була непохитною, залишалося тільки зробити так, аби борг не довелося сплачувати. Якщо все закінчиться добре, Фостер ще сам подякує йому за нагоду допомогти.

– Надішли, кого саме слід прогнати.

– Чудово, – стримано зрадів Гендерсон.

– На зв'язку, – мовив Фостер і вимкнувся.

Залишалося чекати.

ЧАСТИНА 2

1

Салерно, Італія. 31 серпня, 2015 рік

Мелані стояла на пероні Stazione Salerno. Подолавши шлях літаком із Нью-Йорка до Рима, а звідти поїздом упродовж двох годин до Салерно, жінка сподівалася на незаплановану зустріч. Він не бачив її багато років, і ймовірність того, що повірить, була нікчемно малою, та жінка вирішила не відступатися.

Вийшовши з вокзалу, американка опинилася на Piazza Vittorio Veneto. Там стояло безліч автобусів, що чекали на своїх туристів, які метушилися довкола з мапами в руках і фотоапаратами наготові. Мелані відшукала припарковане біля узбіччя таксі – старезне та напіврозвалене, зі старанно затертими подряпинами на бампері й кутах капоту, колись яскраво-червоне Alfa Romeo. Вона наблизилася до автомобіля, привіталась із водієм ламаною італійською та сіла на заднє сидіння. У салоні авто виявилось геть чистим, навіть запахи приємно лоскотали носа, що було доволі незвично після мільйонів поїздок нью-йоркськими жовтими кебами.

– Buon giorno, bella signora, – відповів на привітання водій, заговоривши далі англійською, – гарненька американочка в найгарнішому місті Італії. Ласкаво прошу.

Італієць приязно всміхався, продовжуючи лежати на напіввідкинутому сидінні. Очі він ховав за темними окулярами, а головою впирався в складені замком на потилиці руки.

– How did you?..[36 - Як ви?.. (англ.)] – Мелані не знала, чому дивуватися – позі водія чи його здогадці, що вона зі Сполучених Штатів.

– L'accento... акцент виказує вас. Я щодня вожу американців, англійців, клятих французів і німців, тому за метри відчуваю, хто звідки.

– Ваша правда – я з Нью-Йорка.

– Без багажу? – Водій озирнувся в пошуках хоч якоїсь сумки, з якими зазвичай втрамбовуються до авто туристи.

– Я лише на день.

– Чудово! – Чоловік підвівся, повернув сидіння в сидяче положення й завів свою «альфу».

– Куди прямуємо?

– На Piazza Alfonso, будь ласка.

– О, cattedrale metropolitana di Santa Maria degli Angeli (https://it.wikipedia.org/wiki/Santa_Maria_degli_Angeli). Неймовірний собор. Римські й близько не такі. Ви, синьйоро, щойно зайдете досередини – зацікавитеся від його давньої краси.

Мелані зігнорувала зачіпки до бесіди. Хоч водій і був приязний чоловік середнього віку, не позбавлений шарму, як і більшість італійців, але вона прагнула тільки спокою, аби зібратися з думками. Жінка дістала із сумочки дзеркальце й оглянула темні кола під очима. Останні дні вона просто існувала, сон утікав від неї, гнаний фото й відео з архіву. Відтепер усе залежало від її витримки, упевненості у власних силах. Мелані й досі не вірилося, що вона зважилася на цю поїздку, але відступати тепер було пізно. Кілька мазків тональним кремом – і американка набула вигляду сповненої сил синьйорини.

Поїздка від залізничного вокзалу до Piazza Alfonso здалася коротшою, ніж того хотілося. Думки так і залишились розпорошеними по куточках свідомості. Вузькі вулички зі старою архітектурою та без звичної для нью-йоркських вулиць метушні припали Мелані до душі, і на мить їй забаглося зостатися тут назавжди. Виходити щоранку на балкон маленької квартирки, відчувати на губах солоний присмак моря, підставляти обличчя теплому сонцю й абсолютно нічим не перейматися. Та це тільки мрії. Вийшовши з таксі, американка розрахувалася та рушила в бік Катедрального собору.

Собор Святого Матвія – одного з чотирьох евангелістів, чиї рештки потрапили до міста 954 року, аби тепер покоїлися в склепі під головним вівтарем, – кликав ступити на монументальні сходи біля головного фасаду. Від колишнього, ще до реставрації, вигляду собор зберіг тільки фігури в основі portalу – лева та левицю з левеням. Існувала легенда, що під час одного із сарацинських набігів статуї левів ожили й заступили ворогам вхід до храму. Від самого вигляду кам'яних фігур жінці перехопило подих: очі немов живих тварин із німою підозрою проводжали її аж до вхідної брами.

З південного боку самотньо п'ялася в небо дзвіниця. Невелика циліндрична вежа височіла над чотирма квадратними ярусами. La cattedrale metropolitana di Santa Maria degli Angeli (https://it.wikipedia.org/wiki/Santa_Maria_degli_Angeli) вважали храмом різних архітектурних

стилів, результатом змішання примх архітекторів різних віків.

Вона збігла сходами нагору та ввійшла досередини. У сповненому мирної тиші внутрішньому просторі храму налічувалося три нави[37 - Нава (від лат. navis – корабель) – поздовжня або поперечна частина простору споруди, що розташована між рядами колон, стовпів, арок або між зовнішньою стіною та поздовжньою колонадою.]. Жінка невпевнено рушила досі збереженим мозаїчним покриттям уперед і обійшла бічні капели з вівтарними образами. Де-не-де на чорних сучасних стільцях, поставлених майже по всьому молитовному храмі, уможувалися бабусі й дідусі, які, ледь ворущачи губами, про щось молилися. На вході крутилися трое туристів, які безтямно фотографували інтер'єр, а закінчивши, одразу вискочили на парку вулицю. У першому ряді, схиливши голову, наче на когось очікуючи, сидів священик.

Підступивши до отця, жінка присіла поряд. Нервово мовчала. Тиша та храмові запахи заспокоювали, але не зовсім. Від передчуття розмови пришвидшилися серцебиття й дихання.

«Господи...»

– What have you decided, padre?[38 - Що ви вирішили, отче? (англ.)]

– Доню, ти в храмі Божому. Невже це так важливо, аби тут порушувати таку тему?

– Не можна зволікати, – у затишній атмосфері повіки сонливо змежувались, але свідомість не дримала, – я прилетіла сюди аж із Вашингтона. Тільки заради вас, отче. Прошу, не відмовляйте.

Запала незручна тиша.

– Знаєш легенду про бідного Генріха? – заговорив отець. – Він був багатим, сильним, розумним і вродливим лицарем. І вважав, що все це йому дано просто так, за ніщо, і буде даватися завжди. Тож навіть не замислювався, що повинен завдячувати Богові й лише Йому, і так само, як дав, Господь може й забрати. Як кару Генріх дістав хворобу – проказу.

– До чого ви хилите? – Мелані насторожено глипала очима на священика.

– Уві сні до Генріха з'явився диявол і порадив поїхати до Салерно (тут була перша медична школа й хороші лікарі). Окрім того, диявол нашептав лицареві, що найкращими ліками для нього стануть омивання в крові незайманої, чистої діви, котра сама обере смерть заради нього.

– І він знайшов таку дівчину? Знайшлася та, що віддала своє життя заради нього?

– Генріх вилікувався в цьому храмі. – Священик ледь помітно задоволено всміхнувся. – Божої кари не уникнути – не допоможуть ні люди, ні ліки. Лише Господь, пробачивши, може спрямувати на шлях істинний, до нових просвітлених днів.

– Генріх просто помолився й вилікувався від прокази? – Сарказм спотворив обличчя жінки. Мелані ніколи не розуміла біблійних розповідей, сприймала їх як безглуздя, створене для закінчених фанатиків.

– Це легенда з мораллю та висновками. Вас змусили розносити дияволову спокусу світом, а ви сподівалися уникнути розплати? Нічого не дається просто так, і за все доведеться платити.

– Падре, не відмовляйтеся, прошу вас.

– Це я прошу тебе, Мелані, відмовитися від свого задуму. І взагалі від такого життя. Ти так довго не протягнеш – тобі й самій це відомо.

– Джованні, ти знав моїх батьків, знаєш і мене. Невже ти гадаєш, що я прийшла б, якби мала вибір?

– Диявол заволодів твоїм життям, Мелані. Від часу твого хрещення в Америці я передчував щось недобре. Загибель батьків і вбивство твого чоловіка є лише підтвердженням моїх передчуттів. Стань на праведний шлях, доки не пізно.

– Ви не розумієте. – Щоками американки скотилися дві самотні сльозини. Від безпорадності, що опанувала її в останні дні, хотілося ридати. Та що там ридати... Просто лягти й умерти. Проте вона мусила. Хай як міркуй, вихід один.

– Коли не зупинишся, вороття не буде.

– Уже вороття немає. – Мелані стерла рукою сльози з почервонілого обличчя. – Благаю! Вони прийдуть по тебе. Вони знайдуть усіх дорогих мені людей.

– Мелані, якщо вони діти Господні, то мене не чіпатимуть. За це не хвилюйся. Хвилюйся за свою душу. Ти ще можеш передумати.

Стільки зусиль, і дарма.

«Чому чоловіки такі вперті, навіть коли так наближені до Бога?»

Мелані дістала із сумочки авіаквиток до Берліна й поклала на стілець коло священика.

– Хто-хто, а вони точно не діти Господні. Благаю востаннє – прислухайтеся до мене, отче.

Якщо хочете жити – летіть до Берліна, там вас зустрінуть.

Мелані підвелася, обернулася й пішла до виходу. Кожен крок ставав дедалі тяжчим, а ноги наливалися свинцем. У голові паморочилося. Вона знала, що ця зустріч закінчиться саме так. Це була тільки ще одна спроба довести собі, що не все так погано, що все змінюється на краще. Але результат завжди лишався той самий. Її життям керували інші, більш впливові люди. Мелані вже давно не стояла біля керма власної долі. Уже на виході вона озирнулася і голосно промовила:

– Media in vita, sumus in morte...

Падре Джованні сумно хитнув головою. Йому було справді жаль жінки. Диявол уміє обирати собі жертви.

– «Серед життя ми в лапах смерті...» – прошепотів отець. – Нехай Господь благословить тебе, люба.

2

Львів, Україна. 3 вересня, 2015 рік

За вікном дощ шалено термосив шибки, гнівним барабанним дробом сповнюючи сутінки. Переді мною у дверях стояв похнюплений і до рубця змоклий юнак.

– Привіт, – хвилину я дивився на студента великими, здивованими очима. – Що ти... Максим, так? Я можу чимось допомогти?

Хлопчина, який на першій лекції сидів в аудиторії на другому ряді, зараз, синіючи від холоду, стовбичив на моїм порозі. З його коротко стриженого волосся каскадом зривалися дощові краплі, огинали щоки та продовжували свій шлях шиєю, стікаючи під комірець сірої сорочки. На плечах висів на перший погляд порожній рюкзак із чорно-білими нашивками мандрівника. Голубі очі знічено бігали з боку в бік (мабуть, він також намагався пояснити собі, якого чорта приволікся ввечері до викладача додому), а щоки ледь помітно сіпалися від дрижаків.

– Даліборе Остаповичу, можна зайти?

Помахом руки я запросив студента до будинку. Кросівки чавкали й залишали по собі мокрі сліди. Максим роззувся, схопив наплічник до рук, притиснув його, наче цінний скарб, до грудей і пройшов углиб кімнати.

– Пробачте за пізній візит, але на те є причина.

Тихі кроки маленьких ніг позаду порушили ніякову тишу.

– Добрий вечір, – пролунав тоненький голосок.

Стоячи босоніж і в піжамі з малюнком ніндзя-черепашок, син сторожко поглядав на пізнього гостя. Максим Підгірський виринув із задуми й коротко кивнув Луці.

– Доні, це один із моїх студентів. – Синові подобалося, коли я називав його на ім'я улюбленого мультгероя. – Шуруй до кухні, я за хвилику підійду.

Лука крутнувся та побіг назад до столу: він завжди відтягував вечерю до непристойно пізньої години.

– Пробачте ще раз, що відволікаю, – перепрошував Максим, – але справа важлива. Чи то не дуже... Просто я хотів би вирішити її, не зволікаючи.

– Та кажи вже, що хотів.

– Це не займе багато часу...

За вікном заgrimіло, і блискавка на мить освітила вулицю. Злива розходилася, глушачи будь-які звуки, тож я запропонував:

– Проходь до кухні, зроблю тобі чаю.

Максим сором'язливо підступив до столу, за яким Лука наминав фруктовий салат із подрібнених і залитих полуничним йогуртом яблук, бананів та ківі. Волосся малого, гарно вкладене після душу, від доторків липких рученят стало дибки й тепер стирчало навсібіч, як щітка. Я втомлено зітхнув і співчутливо подивився на сина, даючи знати, що сьогодні він лягатиме спати набагато пізніше, ніж собі планував.

– Луко, приготуєш нам свого фірмового чаю? Який будеш? – то вже до студента. – Чорний, зелений, фруктовий?

– Не хочу набридати...

– Припини, – відмахнувся я. – Який готувати?

– Чорний, будь ласка.

– Ну ж бо, Доні, – зиркнув я на Луку, який уже наготові стояв біля шухляди з пакетиками

чаю, – «юний таланте», два чорні й один собі на вибір.

Син засміявся і, підспівуючи завчену мелодію мультсеріалу, увімкнув електрочайник. Потім потягнувся до шухляди, видобув звідти три пакетики й розкинув їх по трьох чашках.

– Пробачте ще раз, Даліборе Остаповичу, за те, що так пізно. – Максим сів на стільчик, і далі притискаючи наплічник до грудей.

– Будь ласка, просто Далібор. І переходь уже до суті, бо не хочу відпускати тебе, коли геть стемніє. Здається, дощ не збирається вщухати. Радили мені перед тим, як перебиратися до Львова, човна купити.

За мить по тому, як Лука, незграбно тупцяючи, підніс нам чай, ми сиділи й переглядалися, хтозна на що вичікуючи. Син щосекунди піднімав на мене очі, немовби запитуючи: «Що він хоче? Чого приперся?»

– Нещодавно помер мій дідусь, – неочікувано випалив хлопець.

Ми з Лукою обмінялися поглядами. Лука розумів, що означає слово «помер», тому відразу опустил очі додолу, намагаючись не дивитися в сумне обличчя студента.

– Співчуваю, хлопче.

– Усе гаразд, дякую, – невпевнено відмахнувся Максим. – Не переймайтеся. Він був старим і прожив доволі довге й круте життя, поїздив по світу, наробив дітей. Справжній мужик. Був...

– Я можу чимось зарадити?

– Не впевнений. – Він хитнув головою й мигцем зиркнув на притиснутий до грудей наплічник. – Але ось, зараз, хвилинку.

Хлопець устроїв руку до наплічника, дістав звідти невеликий конверт і простягнув мені. У відкритому конверті за підписом, вочевидь, хлопцевого діда лежав складений учетверо аркуш. Я розгорнув його й втупився у вкрай нерозбірливий почерк: слова не виструнчувалися в рівну лінію, а стрибали, різко нахиляючись управо. Скидалося на те, що людина, яка це писала, дуже поспішала. Очі пробіглися текстом: передавання у власність нерухомості, окремих особистих речей, немалої суми грошей, призначених онукові та доньці. Від слів віяло передсмертним холодом, кожна літера волала про страх перед неминучим. Утім від останніх речень мое серце на секунду спинилося. Завмерши з аркушем у руках, я вчитувався в ті рядки. Лука подивився на мене та запитально шарпнув за рукав.

– Що там?

Після кількасекундної паузи я зачитав уголос:

– «...і останне, Максиме. За своє життя я накоїв чимало такого, про що ти, мабуть, навіть не здогадуєшся. Було багато доброго й удосталь поганого, і за дещо все ж доведеться заплатити. Прошу, послухай мене. Візьми дерев'яний куб, який я тримаю в підвалі за шафою, і віддай своєму викладачеві. Далібор Кравець знатиме, що з ним робити...»

– Гарний жарт, – кинув аркуш у Максимові руки, – я навіть на секунду повірив. Заклалися з друзями?

– Ні-ні! – Максим почав схвильовано розмахувати руками. – Це не розіграш! Це справжній, складений за кілька днів до смерті заповіт мого діда. – На останніх словах хлопець затнувся, важко ковтаючи давкий клубок у горлі. – Хіба ви нічого про це не знаєте? Там же ваше ім'я.

Від збудження на й без того мокрому обличчі Максима виступили краплини поту. Якщо хлопчина не жартує, то залишається єдиний варіант: я знав діда в минулому, і ми з ним про щось говорили та домовлялися. Але я б запам'ятав...

– Як його звали?

– Ігор Васильович Підгірський. Він був простим столяром. Щоправда, колись викладав історію України в одному з київських університетів. Він помер сьогодні від серцевого нападу. Йому було сімдесят чотири. Останні п'ять років на пенсії нічим таким уже не займався, лише деколи на замовлення майстрував стільці чи щось таке.

– Не пригадую нікого з таким іменем. А може, той Далібор, що в листі, просто мій однофамілець і тезка?

– Ви багато Даліборів зустрічали? Я – ні.

– Ну, це так...

– То ви зовсім нічого не знаєте? – Максимів голос дрижав, як натягнута струна, і погрожував перерости в крик. – У заповіті чітко вказано ваше ім'я, так, наче ви знаєте, що робити з кубом! Що за чортівню ви тут розігруєте всі?! Дідо щойно вмер і згадує вас, абсолютно невідому досі мені людину, у заповіті. Протягом дня приходять дебільні смски. Може, ви причетні до його серцевого нападу, га?!

– Припини кричати, охолонь. Який куб? Хто всі? Які в біса смски? Що відбувається? – Я намагався вгамувати Максима. Він відмахувався та сердито свердлував мене очима. Як я

міг реагувати? Що міг удіяти? Хлопчина потребує допомоги, а мені навіть не вдається утямити, про що йдеться.

– Може, я помилився... мабуть, не до тієї людини прийшов... – Максим схопив заповіт і почав заштовхувати його назад до конверта.

– Зачекай, розберімося. Що за куб із підвалу?

У хлопцевій кишені приглушено завібрував телефон. Він глипнув на екран і відразу зблід. В очах читалася вся гама почуттів, але найчіткіше з-поміж інших проступав страх. Губи заворушилися і шалено затрусилися.

– Вибачте, мені час іти. – Максим підвівся й бігцем поквапився до виходу.

– Куди ти? Чекай! На вулиці ж дощ, – але Максим, не слухаючи, швидко взувся та попрахав відчинити двері, – може, я хоча б таксі викличу.

Нервово озираючись, хлопець не зважав на мене. Я перехопив його спрямований крізь вікно погляд. Максим щось видивлявся. Може, чекав на когось. Та у дворі нікого не було, лише самотній автомобіль, припаркований біля сусіднього будинку. Зрештою, утомившись опиратися проханням студента, я все-таки відчинив двері та попрощався з хлопцем. Той, втиснувши голову між пліч, вибіг, як попечений гарячою смолою. Я постояв так іще трохи, намагаючись подумки впорядкувати все, почуте впродовж останніх хвилин. Що це в біса було? Хай як я хотів допомогти хлопцеві, у пам'яті не зринав жоден Ігор Васильович. Думки роїлися, плутаючись так, що аж у скронях боляче запульсувало.

За вікном спалахнуло світло – біля сусіднього будинку завівся автомобіль. Рухався він дуже повільно, напевне, аби не влетіти в дорожні ями, добре замасковані під шаром дощової води. Проводжаючи авто поглядом, я натрапив очима на комод, що стояв неподалік від вхідних дверей. На ньому лежав невеликий темний згорток.

3

Львів, Україна. 4 вересня, 2015 рік

На лекцію Максим не з'явився. Для внутрішнього заспокоєння я розпитав кількох його одногрупників, чи не знають вони чого про Максима, чи на похороні, чи з ним усе гаразд. Усі як один заперечно махали головами у відповідь.

Та я мав іще одну причину знайти Максима Підгірського. Куб. Що, як хлопець залишив його випадково, а я мушу віддати? Утім щось підказувало мені, що цю дерев'яну річ

покинуто не просто так, що Максим виконав волю покійного діда й віддав мені той чортів куб.

Від тих думок відволікся лише з поверненням додому. Щойно я відчинив двері, як перед моїм спантеличеним поглядом постав Лука. Син стояв на кухні й наминав величезні бутерброди із сиром і ковбасою. Щоки роздуті, як у жадібного хом'яка. Під оком розповзлася темно-синя пляма, а кутик рота роздертий і вкритий сантиметровою кіркою засохлої крові.

– Ого, що трапилося? По твоєму обличчі наче бульдозером проїхалися.

– Ти про що?

Лука намагався стояти боком, затуляючи синець, а то й узагалі відвертався спиною, удаючи, що намащує хліб маслом.

– Та про твоє око. Воно світить незгірш маяка. Ходи-но сюди.

Змирившись і важко зітхнувши, хлопчик підійшов до мене впритул, але голови так і не підвів.

– Що сталося?

– Нічого, – промимрив Лука. Він говорив так, наче я його примушував. – Усе нормально.

– Хто тебе так? – Я обережно торкнувся синового підборіддя й підняв його голову.

– Ніхто.

Я не розумів, чому він уникає розмови – мабуть, чи не вперше.

– Як його звати?

Хлопчик зупинився й простояв спиною до мене ще кілька миттєвостей. Він міркував, чи нарешті відповісти, чи знову кинути через плече «Усе нормально». Лука майже ніколи не бився, отже, на те знайшлася вагома причина.

– Антон, – повільно обернувся він, – він дурний забіяка, ходить і чіпляється до слабших.

– Він старший?

– Шостий клас.

– Чому ж він причепився до тебе?

– Через довге волосся. Антон підійшов ззаду, схопив за нього й потягнув з усієї сили. Я його не бачив. Потім він почав ображати мене, сміявся, називав дівчиськом.

– І ти його вдарив за це?

– Ні! Я промовчав і пішов далі. Це було, напевно, неправильно. Він обізвав мене поганими словами, а потім підбіг і вдарив ззаду кулаком по спині. Казав, чого це я не реагую. Удар не був сильним. Антон узагалі не такий уже й крутий, як думає. Це я теж стерпів, шукав, хто б допоміг, але всі дуже боялися.

– Так. Але якщо ти ніяк не реагував на його удари, то звідки синці? Сумніваюся, що він бив тебе по обличчі безборонно. Хоча б захищатися ти мусив.

– Ми побилися не через це. А через те, що було далі, що той придурок сказав.

– Лука!

– Пробач, але іншими словами після цього його не назвеш! – Він злісно копнув повітря.

Таким я його ще не бачив. Лука завжди уникав бійки, намагався триматись осторонь, не встрияючи. Вивести з рівноваги хлопчину було якщо не неможливо, то принаймні вкрай важко.

– Що він сказав?

– Нічого.

– Доні! – У ньому, десь глибоко всередині, сиділа маленька злісна тварючка – упертість, яку треба було довго й наполегливо вибивати, достоту як товкти скелю пластмасовою лопаткою.

Слово за словом, пригадуючи той епізод, Лука втрачав витримку.

– Він сказав, щоб я біг витирати шмарклі до мамки-невдахи...

І хлопчик розплакався. Лука рюмсав, уже не контролюючи себе, вициряючись так, ніби намірявся відбити Антонів удар.

Мені перехопило подих. Губи стискалися в тонку лінію, коли бачив синові сльози. Найжорстокіше те, що сльози ті були за матір'ю.

– Ех, зачекай хвильку.

Я піднявся на горище й витяг з іще не розпакованої коробки боксерські рукавиці та наручні «лапи». Швидко збіг до кухні й кинув рукавиці Луці. Той спритно піймав їх і сам зрозумів, що потрібно робити.

– Одягай рукавиці, – звелів я, надягаючи «лапи», – і бий!

Лука відразу, не дослухавши моїх вказівок, розбігся й заходився щосили гатити по «лапах», широко розмахуючи руками на всі боки. Підкоряючись припливу та відливу люті, він завдавав удару за ударом, допоки його груди не почали судомно здійматися, вимагаючи більшого доступу кисню. Кожен удар малого відкидав мої руки потужною як на восьмирічного силою. Очі, до того залляті кров'ю, поволі набували звичного для них блискучого блакитного відтінку.

– Бий дужче! Не зупиняйся! Не час для відпочинку! Пам'ятаєш, що сказав Антон?!

Удари новою хвилею посипалися на уявного шестикласника. Це нагадувало шалений порив урагану, що, породжений спокійним вітром, умить перетворюється на смерч, здатний знести все на своєму шляху. Лука, хоч і маленький, містив неймовірний заряд енергії. (Діти – це вибухові пристрої без таймера чи панелі управління.)

Дві хвилини Лука нагрівав повітря тим своїм зарядом, доки не впав знесилено на коліна. Знявши зі своїх рук «лапи», я стягнув рукавиці зі змучених і тремтячих синових рук.

– Як думаєш, що тобі порадила б у тій ситуації мама?

Хлопчик трішки віддихався.

– Що битися негарно й не личить чоловікові. Що можна просто говорити.

– Так, слово в слово. Якщо маєш щось у цій дивній довбешці, то зможеш обіграти будь-яку ситуацію на свою користь.

Злість вичахла. Тепер мішечок бурхливих емоцій став спокійним руслом тихої річки.

– За це я й любив і завжди любитиму твою маму. Вона була втіленням любові й доброти. Хай який я часом бував сердитий чи сповнений похмурими думками, а лише гляну в її очі – і мое внутрішнє сум'яття заливало теплом і спокоєм. Ти ж завжди мусиш тримати удар, а він, повір мені, у тебе хоч куди. Іноді, знаєш, дипломатії замало, і тут у дію повинна вступити сила. Вона вкаже на твоє місце, твій рівень у світі. Її має бути в міру. Як там казав дядько Бен?

– «З великою силою приходить велика відповідальність»[39 - Цитата із серії коміксів про Людину-Павука. Слова дядька Бена до племінника Пітера Паркера.], – усміхнувся Лука.

– Хоча... – я на хвилю затнувся, – іноді вартує вмазати забіяці раз-другий, аби більше ніколи не ображав ні тебе, ні будь-кого іншого.

– Він більше не полізе – це точно.

– Правильно. Війну треба вигравати вже в першому бою й ніколи не доводити справу до другого.

– Тому тебе кличуть до директора, – засоромлено всміхнувся Лука.

– Це я вже якось владнаю. Сподіваюся, тебе не виженуть у перші ж дні. Говоритиму, що ми нещодавно переїхали й у тебе така собі емоційна акліматизація. Проте мусиш пообіцяти, що таке більше не повториться.

– Обіцяю. – Хлопець підняв долоню внутрішнім боком до мене, як у суді, коли присягають казати правду й нічого, крім правди.

– Гаразд. Приклади щось холодне до ока, бо схожий на ходячий ліхтарик.

4

Барселона, Іспанія. 29 серпня, 2015 рік

– Hola.[40 - Доброго дня (ісп.).]

П'ятдесятидворічна Мануела Дорадо вишкірилася так, що гість зумів перерахувати ледь не всі поживклі від віку, проте доглянуті зуби. Опісля жахливо надокучливих годин нянькання з двома хлопчиками-дошкільнятами сидіння консьєржем житлового будинку здавалося хоч і простою, але виснажливо-марудною й неначе нескінченною роботою. Щодня повз неї десятки разів проходили і мешканці будинку, і їхні гості чи держслужбовці, проте ще жоден і ніколи не відповідав їй таким морозним виразом обличчя, як цей блідолиций.

«Міг би хоч усміхнутись, якщо вже язика проковтнув...»

Проте обдумувати причину такого чи то пригніченого, чи то нестерпно сердитого стану чоловіка Мануела не збиралася, тож просто відкинулася на спинку твердого й незручного крісла, від якого декілька днів тому почала стогнати спина, і вп'ялася жадібним поглядом у

газету 20 minutos[41 - 20 minutos – медійний бренд, що належить холдингу 20 min Holding, який відповідно є власністю норвезького медіаконцерну Shibsted. Під цим брендом виходять безкоштовні щоденні газети у Швейцарії, Іспанії, Франції та Україні.] місячної давності. Безкоштовне паперове джерело новин стало занадто великою рідкістю в епоху інтернету та смартфонів, а це неабияк дошкуляло тим, хто не ладнав навіть із найпростішим смартфоном.

Тим часом високий, під метр дев'яносто, чоловік у чорних штанах, білій сорочці та до блиску начищених черевиках прошмигнув повз Мануелу. Обличчя довготелесого вкривали теплі солонуваті краплини поту, які щосекунди зволожували густу щетину та вугільно-чорне волосся. Думки були зайвими – єдине, що намертво засіло в його голові, уже за кілька кроків постане перед очима. На найближчі декілька годин не важило більше нічого. Коли керівництво дає завдання, Фредерік Хіменес його виконує.

Піднявшись на перший поверх будинку, Хіменес опинився на невеликому майданчику, з усіх боків якого стриміли двері. Йому потрібні перші двері ліворуч. У вухах шумувала тиша, якою Хіменес завжди насолоджувався. Тишею й напівтемрявою. Два кроки – і кісточки вказівного й середнього пальців голосно постукали у двері. Він вдихнув, насолоджуючись тепер і запахом. Такі дрібниці вводили його в екстаз, розвіювали неспокій і давали змогу зосередитися на завданні.

Коли за кілька секунд двері не відчинилися, Хіменес повторив рух пальцями, проте цього разу вдвічі сильніше. Черевики виблискували куцими сонячними променями, що ледь пробивалися крізь дерева й затемнене скло під'їзних вікон. Неподалік загудів ліфт. Стукати втретє марно. Якщо жінка не відчинила двері після перших двох разів, то не відчинить і після наступних двадцяти.

– Hola! – вигукнув Хіменес. – Доставка піци. З анчоусами та подвійним сиром, як замовляли.

Заздалегідь завчені слова злітали з уст автоматом – швидко й упевнено. Якби у квартирі перебував хтось інший, Хіменес просто б сказав, що помилився адресою. Але, якби двері відчинила саме вона... що ж, розмова була б зовсім іншою.

У відповідь лише тиша. Тиша, що не віщувала нічого доброго ні для нього, ні для – особливо – керівництва.

«Я дуже сподіваюся, що ти там... для твого ж блага».

Вибивати двері або виламувати дверний замок уже давно метод дилетантів. Хіменес, зачувши, що хтось із виконавців розніс на друзки кімнату чи бодай вхідні двері, іронічно й розчаровано всміхався. Він не розумів, чому не можна робити все тихо й без наслідків. Хіменес завжди мав ключ – дістати його було не так уже й важко, працюючи на такі сили.

Виконавець дістав його з правої кишені штанів і встромив у замкову шпарину. За мить двері відчинилися. Застояне повітря неприємно подразнило нюхові рецептори, від чого Хіменес затулив носа, проте, як завжди, упевнено ступив досередини.

«Aire limpio... necesito aire limpio...»[42 - Чисте повітря... потрібне чисте повітря... (ісп.).]

Коридор здавався мертвим. Буквою «Г» він пролягав від входу до невеликої вітальні, відкриваючи по праву руку двері до малої кімнати, ванної та кухні. Ніяких ознак життя – усюди прибрано й чисто, ні речей, ні залишків їжі. Вікна, що виходили у внутрішній дворик, завішаний мокрою білизною, міцно зачинені. Затхле повітря проникало в легені дедалі глибше. Вітальня й спальня наприкінці змієподібної квартири також виявилися пустими та неторканими. Світло щосили намагалося продертися крізь вузькі зашторені віконця, і в ньому було видно, як, нагадуючи броунівський рух молекул, у кімнатах подекуди кружляє пил. Хіменес усе зрозумів майже з перших кроків квартирою, проте заради певності оглянув шафи та шухлядки. Ознак нещодавнього її перебування не знайшлося. Він витяг із тієї самої кишені, де ховав дверний ключ, чорну стареньку Motorola VE240 і набрав перший у телефонній книзі номер. Після кількох довгих гудків почувся знервований чоловічий голос.

Голос скрипів, руйнуючи насолоду. Вивести чоловіка з рівноваги могла й менш важлива дрібниця, проте за секунду той опанував себе.

– She's not here[43 - Її тут немає (англ.).], – тихо промовив англійською Хіменес.

– What the hell?..[44 - Що за чортівня?.. (англ.)] – динамік телефона захрипів від вигуку співрозмовника. – Ти точно за тією адресою, що я надіслав?

– Gran Via de Les Corts Catalanes, 255 біля Bon Cafe.

– І що? Є хоч якісь ознаки її перебування там? Якісь підказки, де вона може бути зараз.

Хіменес знову, радше машинально, ніж навмисне, обвів поглядом вітальню. За вікном метушилися десятки автомобілів, жовто-чорні таксі й автобуси.

– No, senior. Нічого. Таке враження, наче її тут і не було.

– Прокляття.

Хіменес чекав.

– Окау. Зроби так, аби ніхто не дізнався про твою присутність, і чекай на подальші вказівки.

Голос обірвався. Треба вшиватися: затхле важке повітря почало в'їдатись у мозок.

«Чисте повітря... потрібне чисте повітря...»

Сховавши телефон до кишені, Хіменес вийшов із квартири, замкнув двері – два прокрути, як було й до того, – і спустився сходами до прохідної. Напівтемрява та прохолодне повітря знову ввергли чоловіка в екстаз. Аби вдихнути глибше, очистити легені від гнилих мертвих часточок чужої квартири, він навіть затримався на одній зі сходинок.

Мануела Дорадо гортала останню сторінку 20 minutos, радше аби розвіяти нудьгу, ніж прочитати чергову статтю про безпорадність політичної влади. Кожен її день нагадував перегляд по другому колу якогось мильного серіалу, тож єдиною розрадою залишалися оригінальні вирізки з газет або нечасті розмови з мешканцями квартир поверхами вище. Доки жінка просиджувала на незручному кріслі свої дорогоцінні години, дехто творив власну долю, ривками мчав уперед до поставлених цілей. Мануела Дорадо щиро бажала їм успіху й жодної миті не позаздрила, адже її час давно минув і вона це розуміла.

«Усе, що могла, я вже зробила...»

Роздуми перервав той самий витончений, проте підозрілий гість, від якого на метр віяло холодом. Як і тоді, коли він проходив повз, залишаючи її Hola за спиною, навіть тіні усмішки не проступало на його неначе з каменю висіченому обличчі.

– ¿Como estas, senior?[45 - Як справи, сеньйоре? (ісп.)] – Сеньйора Дорадо встала з такого немилосердного до її хребта крісла й поглянула гостеві в спину.

Хіменес завмер.

«Зроби так, аби ніхто не дізнався про твою присутність...»

Екстаз від чистого літнього повітря все ще тримав чоловіка. Він завжди дивувався, як воно може бути таким чистим, усучіль позбавленим смороду й газів тут, у Барселоні, де товчуться сотні автомобілів – разнощиків легеневої смерті. Голос жінки гучним виляском повернув його до реальності.

– Bien, – лудь чутно промовив Хіменес, не обертаючись до жінки.

Я крутив коричневий куб у руках, наче непіддатливого кубика Рубіка. Двадцять хвилин розглядав його з різних боків. Як на дерево, той був доволі важким і надто гладенько відполірованим. Жодного натяку на ручку чи шпарину, жодного видимого для ока дефекту. Найбільше дошкуляло вагання, чи варто його взагалі чіпати, намагаючись якимось відкрити, чи покинути до біса й віддати Максимові, щойно той з'явиться в університеті. Та цікавість мордувала мене, доки я не здався. Через щось же хлопчина мінився на обличчі, щось же змусило його діда звернутися саме до мене!

Я підступив до кубика із затиснутою в правій руці пилкою. Колись мати казала: «Подумай, запиши цю думку на папірець, перечитай її, знову подумай, а тоді вже дій», – а батько радив: «Лупай сю скалу та рознось усе до бісової матері! Ти, чорт забирай, геній, аби в разі невдачі однаково зібрати докупи навіть розмащене по стінах гівно!» Пробач, мамо, але батькові слова мені завжди здавалися більш слухними.

Приклавши гостре лезо пилки до великого пальця, я міцніше вхопив її й заходився працювати. Парою легких рухів зробив засічку, і за трохи відчув, що дерево піддається. Однак не встиг я обробити й п'яти міліметрів, як голосний скрип шпичаками вп'явся в мої вуха... і пилка застрягла в тонкій щілині.

Дерево виявилось лише зовнішньою, захисною чи декоративною оболонкою куба, а в темному його прорізі зблискував білосніжний метал. Як ці люди змогли обробити метал деревом? Ніяких слідів клею, ніяких швів. Предмет мав цілісний вигляд – нагадував просто вирізану з дошки фігуру. От тільки як туди можна було запхати металеву коробку?

Я підніс куб ближче до очей, аби краще розгледіти шпарину. Справді метал. Тоді затиснув його в руці й сильно трусонув. Усередині щось тихо шурхотіло, мов захований шмат паперу чи невеликий пакунок. Серце калатало в унісон із вмістом куба.

Треба знайти щось краще за пилку. Доки Лука порався з домашнім завданням, я прослизнув на горище. На щастя, з двох коробок, напханих пострадянськими й новими інструментами, ми із сином вирішили забрати лише одну, іншу залишивши майбутнім орендарям квартири. Саме з тієї, що припадала зараз пилком, я видобув синю з чорною ручкою шліфмашинку Bosh. Нову, жодного разу не ввімкнену. Дев'ять місяців тому я придбав її, аби змайструвати невеликий дерев'яний каркас ігрової стінки для Луки, проте єдиними силовими вправами, на які погоджувався малий без заковчувань очей і важких зітхань, було совання стосів книг з однієї полиці на іншу. Ігрова стінка тоді так і не виросла. До переїзду до Львова. Тут я взяв із Луки обіцянку, що врешті той візьметься за своє німецьке тіло.

Повернувшись до кімнати, я припасував на машинку диск, міцно його затиснув і під'єднав вилку до розетки. Будинком пронісся гучний свист. Підвівши диск, що розсікав повітря шаленими обертами, до куба, я продовжив із нещодавнього прорізу. Метал піддався, і за кілька секунд щілина стала глибшою та ширшою. Гарячий запах розжареного металу в

суміші з різким кислуватим ароматом дерева бив у ніздрі німим застереженням зупинитися. Обережно, аби не пошкодити вміст, рука вела машинку вздовж найменшої сторони й навколо по контуру, розрізаючи вершечок та утворюючи уявне горня.

Шмат обробленого зовні дерев'яною поверхнею металу відламався й упав на стіл. Товщина стінки виявилася не меншою за шість міліметрів. Я вимкнув машинку й відклав убік. Обережно перекинув «горня» над долонею, і... звідти випала складена в декілька разів паперова стрічка. Пожовкла, як сторінки старих книжок, надірвана по кутах, із запахом стружки, вона була завдовжки менше за лікоть, а завширшки не більш як два сантиметри. Зверху донизу по ній тягнулися виведені букви, схожі на китайську й іврит водночас. Літери були надзвичайно гарними, уміло вималюваними та здавалися до біса знайомими.

— О, курва... — я зрозумів, що це.

6

Салерно, Італія. 31 серпня, 2015 рік

Із собору Мелані Маерс одразу попрямувала на вокзал. Бажання знову сідати в затхле таксі за невимовної спеки не було зовсім. Вона проігнорувала заклики працівників Salerno art-cafe та крамнички сувенірів і, оминаючи машини, припарковані у вузьких вуличках, вийшла до Via Guarna Romualdo II. Тут її очам відкрився зведений у вигляді вежі з ліхтарем на куполі Єпархіальний музей, крамнички й гурти туристів навколо, проте нічого з цих туристичних принад не викликало в Мелані бодай усмішки.

Простуючи довжелезною Via Arce, американка замальовувала олівцем у скетчбуці архітектурні цікавинки. Вони здавалися новими, хоча бачили вже не одну сотню років. Малювати Мелані навчилася ще в початкових класах, виконуючи нескладні завдання, як-от перенести на аркуш паперу вазу з квітами й трьома яблуками біля неї. З роками вміння лише вдосконалювалось, і до десятого класу прості замальовки перетворилися на повноцінні картини з об'ємом і тінями. Одначе вступ до коледжу, а відтак постійні студентські вечірки потроху зтирали потяг до творчого майбутнього. Малювання чотири дні на тиждень стало єдиним щотижневим хобі, а з навалюю іспитів і закоханістю у Ворена Чайлда взагалі зникло з життя дівчини. Батьки ледь не вимагали від неї отямитися й повернутися до художнього малювання, плекаючи великі надії виростити юну Алісу Монкс[46 - Аліса Монкс (Alyssa Monks) – сучасна американська художниця, народилася 1977 року в Ріджвуді, Нью-Джерсі, яка у своїй творчості вдається до представницького живопису й абстракції.], але, попри їхні зусилля, вогник усередині Мелані перегорів, залишивши по собі ледь живі жаринки. За рік потому вона не жалкувала, як і через п'ять чи вісім. Та коли стукнуло тридцять п'ять, жага виводити олівцем іншу реальність почала

наповнювати голову густою ностальгією. Відтоді жінка носила із собою невеличкий блокнотик, де замальовувала різні дрібнички, що впадали в око.

Вона перегорнула сторінку й почала зарисовувати давній акведук. Вулицю з високими будинками перетинав високий кам'яний водогін, збудований ще дев'ятого століття. Дві високі арки розбивали дорогу навпіл, відкриваючи лише правобічний проїзд.

– Il ponte del Diavolo![47 - Міст Диявола! (іт.)]

Мелані перелякано озирнулася, ледь не випустивши олівця з рук. Позаду неї стояв схожий статуєю на атланта чоловік – густе чорняве волосся блищало від надлишку гелю, шкіряна куртка приховувала сталеві м'язи, а на вустах грала піжонська усмішка, що тільки відлякувала жінку. Чоловік, який стовбичив біля магазину парфумів та аксесуарів, вочевидь, міг бути його власником, що провів у стінах власного дітища все своє свідоме життя, – сморід суміші одеколонів від нього просто валив із ніг.

– Цей середньовічний акведук збудували для того, аби забезпечувати водою Монастир Святого Бенедикта, – знову заговорив незнайомиць, цього разу англійською, – ви, мабуть, не місцева. Так поринули в замальовування цієї споруди. Видно, що вперше бачите таке на власні очі.

Італія славиться мізером людей, англійська яких звучить хоч трохи пристойно, а цього дня вже вдруге безпосередньо до неї звертаються саме так, тож Мелані здивовано вирячилась і, коли здивування минуло, повільно та невпевнено промовила:

– Не вперше, я була в Римі.

– O! Perfecto! Вічне місто! «Усі дороги ведуть до Рима», – розсміявся чорнявий.

Мелані промовчала. Сонце било в очі, від чого зображення вкривалося плямами. Жінка мусила затуляти обличчя рукою, аби хоч якось бачити обличчя італійця.

– Ви із США, так? – запитав зацікавлено він.

– Ви не перший, хто це припускає. Звідки такі висновки?

– Направду не знаю. Мені здається, що вас, американців, не можна ні з ким сплутати. Є щось у вас таке, що відрізняє від усіх інших.

– Пиха? – усміхнулася Мелані.

– Може, – напруження поступово спадало, – але радше безтурботність. Це мені у вас дуже до душі.

Після невеличкої паузи американка все ж запитала:

– Ви якось назвали цей акведук, коли я малювала...

– Ой, даруйте, – тільки щойно Мелані зауважила повну відсутність акценту, – просто через цікавість я завжди пхаю носа в чужі справи. Іноді, знаєте, підробляю екскурсоводом: розповідаючи історії та легенди цього міста, я отримую найбільше вдовolenня. До речі, мене звати Вінченцо Аллегро, – незнайомиць підійшов і простягнув руку, – Allegro означає «веселий», га?

Екскурсовод указав обома руками на широку усмішку, нібито підкреслюючи правдивість своїх слів.

– Помітно. Сінді Браун, – збрехала Мелані у відповідь.

– «Міст Диявола» – так у народі називали арки акведука. Існує легенда, що його було збудовано за одну ніч, не інакше, як за допомоги темних сил. Дехто навіть вважає поганою прикметою пройти під аркою вночі.

– Я не забобонна, – Мелані зневажливо цмокнула язиком. – Це все дуже цікаво, але мені час іти. Запізнююся на потяг. Була рада знайомству.

Жінка вимушено всміхнулася й поглянула кудись за спину Вінченцо.

– Можна вас провести? Розповім дорогою ще щось цікаве. Повірте: не пожалкуєте.

– Ні, дякую. Я вже якось сама. – Мелані розвернулася і пришвидшеною ходою попрямувала до міського залізничного вокзалу.

– Завжди ви тікаєте. – Чоловіка розпирив розпач від чергового відшиву: здавалося, ще слово – і він заплаче. – Ma perche? Non vi piace Vincenzo?![48 - Чому? Чому ви так не любите Вінченцо? (іт.)]

не надто відрізнялися за мовою, звичаями, релігією, їх розмежовували за місцем розселення. Наприклад, тих слов'ян, що жили в лісистій місцевості, називали древлянами, над рікою Буг – бужанами, на просторах рівнин – полянами, а тих, що осіли на горбах, у горах – горбатами, або горватами».

Я переглядав стоси документів, сайти, які раз по раз викидав Google, згадуючи все, що колись вивчав про білих хорватів. Особливо мене цікавила інформація про їхнє письмо. Загалом «у слов'ян паралельно функціонували дві абетки: для священних справ – глаголиця, а для світських – протокирилиця». У давнину люди намагалися тримати знання в голові, тож запам'ятовували величезні масиви інформації, удаючись до записів здебільшого для нагадування та у сфері магії. Кожна літера абетки на той час позначала певний звук і мала окрему назву, що забезпечувало зручність її запам'ятовування. Такий самий метод застосовано й в українській абетці для дітей, де кожній літері відповідає якесь слово, як-от: А – це ангелик, а Б – банан.

Сакральна абетка, крім усього, була певною мірою посланням – прочитання всіх її літер за порядком давало змогу отримати зв'язний текст повчального змісту. Кожна літера абетки позначала число, рослину, тварину, сузір'я, планету, метал, коштовне каміння або ж ритуальну страву. Крім того, літери виявляли зв'язок з архетипами реальності, серед яких – сила, аспекти буття, процеси чи типові ситуації, властиві медитації та ворожінню.

На третьому відкритому сайті з описом слов'янського письма було викладено картини календарів. У поясненні йшлося про те, що одні букви спроектовані на місяці, інші – на дні рівнодення та сонцестояння. Нижче в ряд фігурували фото рослин, які відповідали певній букві, співвідносній із певним місяцем і задіяній у ритуалах та обрядах певної точки календаря. Те саме бачимо й в українському календарі, де березню відповідає береза, вересню – верес, червню – верба, а липню – липа.

Первинна абетка була рунічною, тобто її букви витискали, видряпували чи вирізали гострими предметами на дереві, а відтак називали «черти» або «різи». Оскільки такі нарізи робили поперек волокон, руни складалися лише з вертикальних і похилих ліній (горизонтальні лінії зливалися б із волокнами).

Я відклав ноутбук і уважно подивився на паперову стрічку й дивні символи на ній. Дивні не самі по собі, а радше взагалі через свою наявність. «Кому знадобилося закладати в металево-дерев'яний куб записку глаголицею?»

Я перебрав у голові все, що могло стосуватися глаголиці. Існувало лише два типи. Перша, давніша – болгарська. Її букви виводили більш округло й хаотично. Друга ж – хорватська – вирізнялася гострими кутами, здебільшого прямими лініями та геометричними фігурами, схожими на квадрат, прямокутник чи трапецію.

Я знову поглянув на символи на папері, аби вконець переконатися, що маю перед собою

зразок саме хорватської глаголиці: по всій довжині стрічки тяглися акуратно виписані, повні гострих і прямих кутів символи.

Хорватська глаголиця не є втраченою: в окремих храмах Східної Європи стіни досі розписані літерами давніх хорватів, а в самій Хорватії місцеві вказівники продубльовано глаголицею.

Під час мого навчання в університеті на опанування слов'янського письма було відведено не так багато лекцій, аби з моїми знаннями я міг самотужки, по пам'яті, перекласти напис. Тому я відкрив нову вкладку в браузері й увів у пошук можливі таблиці відповідностей. За декілька секунд на екрані висвітився сайт «Народний оглядач»[49 - Портал світоглядних новин «Народний оглядач» – www.ag25.org.], а нижче – таблиці відповідності болгарської та хорватської глаголиць. Я зиркнув на обидві. Розшифрувати текст можна було і в той, і в той спосіб, бо майже всі букви абетки мали однаковий вигляд, відрізняючись тільки гостротою написання.

Кожен символ був першою літерою відповідного йому слова.

Перший символ у записці означав подвійну торбу – бисаг – для перенесення вантажу через плече й окреслював поняття добра, сукупності матеріальних речей. Друга літера зображала щось на кшталт паростка. «Живіте» означало взаємодію чоловічого й жіночого, що породжують паросток нового, гармонійного життя. Відповідне букві число 7 було числом гармонії (сім енергетичних центрів тіла, сім нот звукоряду, сім кольорів райдуги, сім днів тижня тощо).

Рукою, яка стискала ручку так міцно, що, здавалося, та от-от трісне, я вивів у тоненькому блокноті всі літери, крім однієї.

Перед буквою «е» стояв символ, що нагадував пісочний годинник, розділений навпіл двома з'єднаними між собою під прямим кутом лініями. У хорватській глаголиці такого символу не було. Проте схожий знайшовся в таблиці відповідності болгарської. Там цей символ означав щось на зразок пом'якшення, яке в українському алфавіті отримували завдяки «ь». Мені ніяк не вдавалося зрозуміти, якого хріна в списку лише хорватських символів забув болгарський? Може, це помилка чи через потертість від давності паперу якийсь символ перетворився на подібний до м'якого знака? Може, автор отак намагався передати пом'якшене «е»? Але тоді чому не скористався символом Ee – jest-je?

Я вирішив спершу записати те, що дізнався під час перекладу, а потім думати далі. Однак, пробігшись поглядом по рядку латинських літер, розчаровано зітхнув.

«Що за хрінь?!»

DZM (ь) EEDLDLAJaOJu (ь) ESMDZTOREAMO

Рядок перекладених символів не мав ніякого сенсу. Це скидалося на накиданий абияк, без жодного натяку на навмисність набір літер.

Замислено почухавши пальцями підборіддя на спробі хоч якось досягнути суті написаного, я відкинувся на спинку крісла й відклав ручку. Ще раз потерши обличчя та замислено гмикнувши, переписав усе наново, сподіваючись, що десь у ході перекладу помилився й спотворив, як ланцюговою реакцією, весь рядок. Але хай як виписував, щоразу на папері впливала одна й та сама незрозуміла сукупність букв.

Що, як за всією цією беззмістовною маячнею криється добре прихований зміст? Свідомість досі муляло оте пом'якшення, яке не вписувалось у хорватську глаголичну абетку.

Може, Підгірський створив якийсь досі невідомий варіант абетки, такий собі симбіоз двох типів. Скидалося на те, що він трансформував болгарську абетку в хорватську, тобто

записане українськими літерами слово можна було подати не тільки округлою, а й гостроконечною глаголицею.

Старий підлаштував таблицю відповідності хорватської глаголиці не до хорватського алфавіту, а до кириличного!

Я вийняв із шухляди столу чистий аркуш формату А4 та намалював нову таблицю відповідності. М'який знак – пісочний годинник, розділений зламанною лінією, – у парі з буквою «Е» набув іншого значення – «Є». Це було єдиним поясненням, чому Підгірський не використав саме хорватського відповідника цієї літери.

За кілька хвилин весь аркуш зайняла велика таблиця на тридцять шість рядків і п'ять стовпчиків.

Звіряючись із цією таблицею, я виводив новий переклад кирилицею. У грудях тіснилося передчуття перемоги. Долоні та пальці знову вкрилися липким потом, від чого ручка буквально вислизала з них, розмазуючи чорнило по блокноті. Я мусив досягти успіху, інакше далі тупик: я ніколи не знайду відповідей на запитання, до чого та стрічка і, найважливіше, навіщо було ховати її в дерев'яний куб? Відповіді от-от могли постати перед очима, але щойно чорнило виписало останню букву, мене наче тріснули по обличчі тухлою рибиною.

ДЖМСЕДЛДЛАЯОЮЄСМДЗТОРЕАМО

Кляті літери вибудувались у той самий ряд і з таким самим сенсом. Точніше, з абсолютно ніяким сенсом. Новий шифр? Якого чорта Підгірський хотів цим сказати?!

Тяжко видихнувши та прокрутивши останні думки в голові, я кинув ручку біля аркушів і облишив марудну справу. Пішов до кухні, де Лука наминав розігріті в мікрохвильовці млинці, запиваючи їх яблучним соком. Він мав задоволене й водночас стомлене обличчя: рядок за рядком малий добивав «Гаррі Поттера», що лежав перед ним на столі.

– Гм, а я думав, ти уроки робиш, – важко дотупав я до столу й охляпом упав на стілець.

– Робив. Лишилася математика, бо я не знаю, як її виконувати.

– Тоді доїдай і підемо допомогу.

– Добре, – кивнув син і проковтнув іще один шматок обмашеного варенням млинця.

Я знав, що подумки малий уже на завтрашньому дні народження. Через переїзд і відсутність тут його друзів ми вирішили відсвяткувати скромно – сходимо до McDonalds, з'їмо по бургеру, а ще купимо «Хеппі міл» і цілий великий шоколадно-вишневий торт, його улюблений. Той, який щороку пекла його мама. Щоправда, цього разу його пектиме якась кондитерка з «Арсену».

Ухопивши напівпорожню пляшку із соком, я налив склянку й собі. Жадібними ковтками висувив її та ще раз зацікавлено глянув на малого. Коли Лука вчитувався в цікаву книжку, то наче переставав існувати. Він повністю поринав у вигаданий світ, коли-не-коли шморгаючи носом і длубаючись у ньому вказівним пальцем. А ще хлопчик іноді намагався тихцем витерти витягнуту з носа козу об стілець або причепити її під стільницю. Ось і зараз він скося глипає на мене, вичікуючи нагоди для звичного маневру. Натомість я випалив те, від чого очі хлопчика прояснішали, а книга вмить згорнулася:

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=43699756&from=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Отче, пробачте, адже я згрішив! (італ.) – Тут і далі прим. авт.

2

Розкажи, сину мій, про свої гріхи... (італ.)

3

Інгредієнти церковних благовоній.

4

Благословення на гріх? (італ.)

5

Товариство Ісуса, або Єзуїтський орден (лат. *Societas Iesu*), – найчисленніший християнський чернечий орден Римо-католицької церкви. Заснований 1534 року Іньяціо Лойолою. Основні напрями його діяльності – евангелізація, освіта й наукові дослідження.

6

Що вам від мене потрібно? (італ.)

7

Утер Пендрагон (англ. Uther Pendragon) – король бритів наприкінці V століття. Батько короля Артура.

8

Білірубін – основний із жовчних пігментів.

9

Канцероматоз – множинні метастази в серозних оболонках або паренхімі органів, спричинені наявністю в організмі хворого злоякісного новоутворення.

10

Метастази – віддалене вторинне вогнище патологічного процесу, спричинене переміщенням пухлинних клітин чи мікроорганізмів із первинного вогнища хвороби через тканини організму.

11

Майже... (англ.)

12

United Airlines – одна з найбільших авіакомпаній у США та світі з базовим аеропортом у Чикаго, штат Іллінойс. Після злиття з Continental Airlines стала найбільшим авіаперевізником у світі.

13

The National Geographic Magazine – міжнародний щомісячний часопис, офіційне видання Національного географічного товариства США; виходить друком із жовтня 1888 року. Сьогодні місячний наклад становить понад 5 млн примірників.

14

The Ukrainian Weekly – газета української діаспори з центральним офісом у Нью-Йорку. Виходить друком із 1933 року. У період СРСР інформувала про рух опору радянській владі.

15

Stricha, або «Стріча», – українське кафе типу ідальні в Нью-Йорку на East 7

Street, між 2

та 3

Avenues.

16

«Глок 19» – самозарядний пістолет австрійської фірми Glock, створений для цивільного ринку зброї й озброєння спецслужб та армійських офіцерів. Virізняється компактністю, невеликою довжиною затвора-кожуха та пістолетного руків'я.

17

Владислав II (чеськ. Vladislav II) – король Чехії в 1158—1172 pp.

18

Замок Плосковіце (чеськ. Ploskovice) – замок доби бароко в селі Пласковіце (Північна Чехія), збудований у 1720—1730-х pp.

19

Гай Аврелій Валерій Діоклетіан (лат. Gaius Aurelius Valerius Diocletianus) – римський імператор у 284—305 pp. З його приходом до влади завершилася криза Римської імперії. Відомий своїми реформами.

20

Орнітологія – наука, що вивчає ембріологію, морфологію, фізіологію, систематику й географічне розповсюдження птахів.

21

Лейк Цюрих (англ. Lake Zurich) – селище в штаті Іллінойс, засноване 1896 року. Населення – 19984 особи (на 2013 р). Відстань до Чикаго – 52 км.

22

Прокляття! (англ.)

23

Слова пісні британського гурту The Beatles – Yesterday 1965 року. У перекладі звучать так: «Несподівано я став уже не тим, ким був раніше, зневіра опанувала мене...»

24

Привіт, моя люба дру... блядь... жино (англ.).

25

Як ти насмілилася мене штовхнути?! (англ.)

26

Вони щось знайшли... (англ.)

27

Відчепися (англ.).

28

Вітаю (англ.).

29

Dick — чоловічий статевий орган, член (англ.).

30

Великий вибух – фізико-космологічна теорія про ранню стадію еволюції Всесвіту з надзвичайно щільного та гарячого стану, який існував близько 13,8 млрд років тому. За теорією, до Великого вибуху Всесвіт перебував у сингулярному стані, тобто мав нескінченну густину й температуру. Близько 13,8 млрд років тому відбувся вибух, після якого Всесвіт став розширюватися так швидко, що з чистої енергії почали зароджуватися перші субатомні частинки, які через тисячі років перетворилися на перші атоми. Основні постулати теорії сформулював бельгієць Жорж Леметр.

31

Людина розумна (лат.).

32

Серотоніновий провал – депресія після вживання екстазі, від чого головний мозок страждає на нестачу гормону серотоніну.

33

Агентство національної безпеки (англ. National Security Agency) – Агентство криптологічної розвідки США, що є частиною Міністерства оборони й відповідає за збір та аналіз іноземної розвідувальної інформації й захист інформаційних систем і комп'ютерних мереж уряду США. На відміну від ЦРУ, не використовує агентів в інших країнах.

34

Boeing – одна з найпотужніших світових аерокосмічних та оборонних корпорацій, яку заснував 1916 року Вільям Боінг у Сіетлі, США. «Боінг» є найбільшим за кількістю поставок і замовлень у світі виробником літаків.

35

3 червня 2013 року колишній працівник ЦРУ та АНБ США Едвард Джозеф Сноуден передав газетам The Guardian і The Washington Post засекречену інформацію про відстеження урядом США інформаційних систем багатьох країн світу, прослуховування та збір даних про громадян США й не тільки. Едварда Джозефа Сноудена було заочно звинувачено в шпигунстві й оголошено в міжнародний розшук. Зараз підозрюваний проживає в Росії, яка надала йому політичний притулок.

36

Як ви?.. (англ.)

37

Нава (від лат. navis – корабель) – поздовжня або поперечна частина простору споруди, що розташована між рядами колон, стовпів, арок або між зовнішньою стіною та поздовжньою колонадою.

38

Що ви вирішили, отче? (англ.)

39

Цитата із серії коміксів про Людину-Павука. Слова дядька Бена до племінника Пітера Паркера.

40

Доброго дня (ісп.).

41

20 minutos – медійний бренд, що належить холдингу 20 min Holding, який відповідно є власністю норвезького медіаконцерну Shibsted. Під цим брендом виходять безкоштовні щоденні газети у Швейцарії, Іспанії, Франції та Україні.

42

Чисте повітря... потрібне чисте повітря... (ісп.).

43

Її тут немає (англ.).

44

Що за чортівня?.. (англ.)

45

Як справи, сеньйоре? (ісп.)

46

Аліса Монкс (Alyssa Monks) – сучасна американська художниця, народилася 1977 року в Ріджвуді, Нью-Джерсі, яка у своїй творчості вдається до представницького живопису й абстракції.

47

Міст Диявола! (іт.)

48

Чому? Чому ви так не любите Вінченцо? (іт.)

49

Портал світоглядних новин «Народний оглядач» – www.ar25.org.